

driemaandelijks tijdschrift

jg 9 nr 35 aug/okt 1986

DOSSIER DE ISLAM

BAREEL

Ver. uitg.: Lode Van Loock
Poststraat 156 - 1030 Brussel

Bareel

een uitgave van v.z.w.
V.O.CO.M.

Hoofdredakteur :

Mil Vervliet

Redactie :

Miek Aerts, Veerle Hobin,
Mark Maes, Luk Michiels,
Eliane Peytier, Piet Van
Avermaet, Lode Van Loock.

Medewerkers :

Sarie Abdeslam, Jan De Sta-
len, Frank Moulaert, Eddy
Niesten, Johan Proot, Hugo
Swinen, Jan Vranken, Johan
Wauters.

Foto's :

Johan Proot, Hervé Louveaux
(Mrax-information), archief
Ben Aïssa, Jan De staelen.

Tekeningen :

Guido Holemans.

Druk :

De Vrikket, Antwerpen.

Redactie en administratie :

Pol Kongs

Poststraat 156

1030 Brussel

tel. 02/217.11.38

Bareel pakt dit keer uit met een nummer over de Islam, een thema waar heel wat over te vertellen valt. Te veel misschien om binnen het kader van dit tijdschrift alle verwachtingen in te lossen. Zo komt de positie van de islamitische vrouw bijvoorbeeld nauwelijks aan bod, evenmin als de geloofsinhoud van verschillende strekkingen en sektes binnen de islam. Wellicht kunnen we daar later meer aandacht aan besteden.

Wat staat er dan wel in dit nummer ?

De islam :

Waarom geloven moslims ?	4
Verspreiding van de islam	8
Kristendom en islam	11
De heropleving van de islam	13
Islamstaten	14
De islam in Marokko en Turkije	15
De organisatie van de islam in België	18
Een wettelijk kader	19
Het Cultureel Islamitisch Centrum en haar tegenhangers	25
De rol van de herkomstlanden	27

Het fundamentalisme: een anti-imperialistische
ideologie ? 29

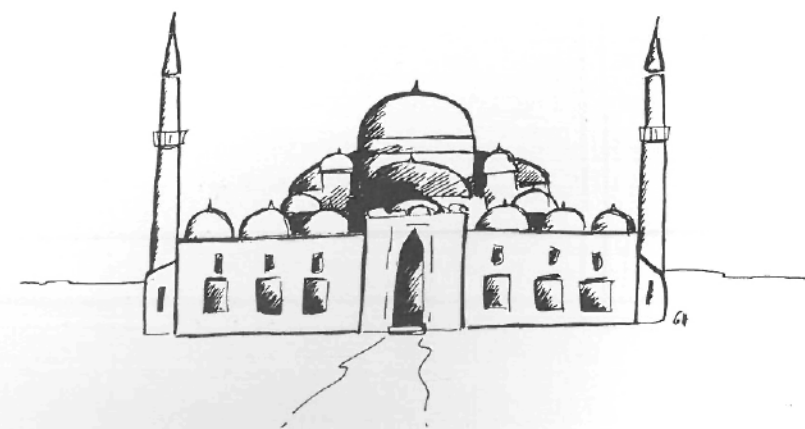
Interview met de groot-imam van het Cultureel
Islamitisch Centrum 32

Hoe kan de islamitische gemeenschap in Europa
overleven ? 36

Islambeleving bij Marokkanen in België - een
interview 37

En verder :

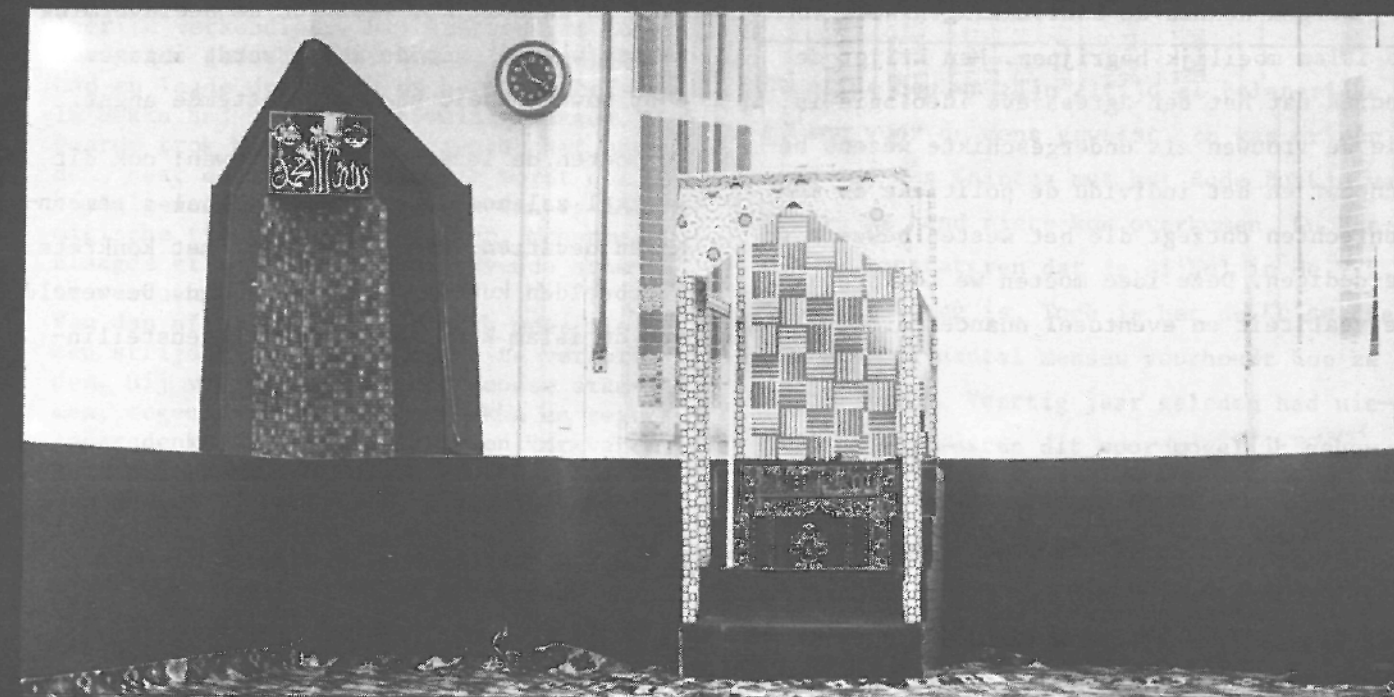
Dokumentatie	39
Kolloquium 'Integratiebeleid Buitenlandse Min- derheden in Vlaanderen - België'	42

Abonnementen :

Je kunt je abonneren op Bareel door overschrijving van 300 fr. op rekeningnummer 001-0967311-06 met vermelding 'abonnement Bareel'. In dat geval krijg je de volledige jaargang thuis bezorgd.

Verkoop los nummer : 75 fr.

DE ISLAM

Dossier

Veel Belgen denken bij het horen van het woord *islam* direkt aan fanatiek schreeuwen-de mensenmassa's, aan gesluierde vrouwen, aan katastrofale hoeveelheden alcohol die in de bodem verloren gegoten worden, allemaal beelden uit het wereldnieuws die we op ons netvlies geprikt krijgen. Iran is ook nooit ver uit de buurt en de onaantastbaar lijken-de ayatollah Khomeiny heeft nu een heel ander gezicht gekregen : van de wijze, bijna serene, oppositieleider met de lange baard, die in Parijs een gunstig moment afwachtte om terug naar zijn land te keren, is hij een godsdienstdolle demon geworden met een vernietigende blik. De politieke frustratie die de Verenigde Staten in Iran opliepen en die op de hele westerse wereld afstraalt, be-wijst eens te meer hoe onwetend we zijn over de gebeurtenissen in de islamitische wereld. Veel verder dan een paar stereotypen geraken we meestal niet.

Dat men in België een onredelijke angst aan het kweken is, die gemakkelijk kan worden

gemanipuleerd, blijkt uit recente gebeurtenissen. Na een betoging tegen het Amerikaans bombardement op Lybië, werden uitgebreide controles doorgevoerd, onder andere omdat foto's van Khadafi en Khomeiny meegedragen werden. Minister van Justitie Gol liet er geen twijfel over bestaan dat daardoor de openbare orde bedreigd werd. Radikale srek-kingen zijn (voorlopig ?) onbeduidend in ons land.

De islam is echter veel meer dan dat. Dat blijkt uit het interview dat Bareel had met de directeur van het Cultureel Islamitisch Centrum, de Saoudi Abdellah Al Ahdel. In dit dossier proberen we dan ook een beperkt ant-woord te geven op vragen als : wat geloven islamieten ? wat betekent de religie voor moslims in België ? wat zit er achter veel-gebruikte termen als 'fundamentalisme' en 'integrisme' ?

* * *

Wij Belgen kunnen de aantrekkingskracht van de islam moeilijk begrijpen. Men krijgt de indruk dat het een agressieve ideologie is die de vrouwen als ondergeschikte wezens beschouwt en het individu de politieke en mensenrechten ontzegt die het westen beweert te verdedigen. Deze idee moeten we toetsen aan de realiteit en eventueel nuanceren. Eén

ding is duidelijk : veel van de beeldvorming in het westen over de islam wordt ingegeven door onwetendheid en een onbestemde angst.

We moeten de lezer wel waarschuwen: ook dit artikel zal noodzakelijk een aantal algemeenheden bevatten, die gemakkelijk met konkrete voorbeelden kunnen worden weerlegd. De wereld van de islam kent immers veel tegenstellingen.

ISLAM WAARIN GELOVEN MOSLIMS ?

De profeet

'Er is geen andere God dan God en Mohammed is zijn profeet'. Zo kort is de geloofsbelijdenis (shahada) van de moslim. Dit is het fundament van de leer en het herhalen ervan is één van de religieuze plichten van de islam. Wie deze geloofsbekentenis doet, mag zich moslim noemen.

Mohammed leefde van 570 tot 632 in onze jaartelling. Uit de geloofsbelijdenis blijkt dat hij een mens van vlees en bloed was, die een bemiddelaarspositie innam tussen God en de mensheid. Hij plaatste zichzelf in een traditie van profeten. Zo worden Kristus en Abraham door de islam ook als profeten erkend, maar Kristus geniet er - evenmin als Mohammed trouwens - geen goddelijke status. Moslims vinden de kristelijke overtuiging dat Kristus de zoon van God was godslasterlijk. Daarom ook is de term 'Mohammedanen' of 'Mohammedanisme' verkeerd en beledigend : het zou de indruk wekken dat de moslims de pro-

feet als een God vereren, terwijl 'alleen God God is en elke mens voor God gelijk'.

De figuur Mohammed was niet enkel een bemiddelaar tussen Allah en de mens, in welke functie hij zijn 'openbaringen' kreeg, hij was ook een strateeg en wetgever. Hij werkte zich op uit het (armere) koopmansmilieu tot heerser over een groot aantal stammen. Een aantal geschiedkundige feiten over het ontstaan van de islam (letterlijk: 'de onderwerping') zijn algemeen aanvaard. We geven ze hier kort weer.

Toen hij zijn ouders op jonge leeftijd verloor, werd Mohammed toevertrouwd aan een voedster uit een nomadenstam in de woestijn. Verder is van zijn jeugd weinig met zekerheid geweten. We weten dat hij later handel dreef in dienst van de weduwe Chadija en karavanen door de woestijn leidde. Als hij 25 is, vraagt de weduwe hem ten huwelijk, waardoor Mohammed een welgesteld man wordt. Regelmatig trok hij zich terug in de buurt van Mekka om te mediteren, wat in die tijd zeker niet uitzonderlijk was. Rond 610 verschijnt hem in een droom de engel Gabriël : de eerste openbaring. Eerst gelooft hij zelf niet in een bood-

schap van God, maar later begint hij zijn leer te verkondigen. Hij bestreed de toen heersende gedachte dat God drie dochters had en legde de nadruk op het monotheïsme. In Mekka had hij daarmee weinig succes. Daarom trok hij in 622 meer naar het noorden, naar de stad Medina. Dit wordt ook de *hijra* genoemd en is het begin van de islamitische tijdrekening geworden. Mohammed slaagde er in de in Medina levende stammen te verzoenen.

Van dan af ontwikkelt hij zich meer als een strijder om de godsdienst te verspreiden. Hij voert oorlog tegen Joodse stammen, tegen de inwoners van Mekka en tegen andersdenkenden. Razzia's tegen karavanen voeden de schatkist en vergroten de macht van de islam. Bekeringsnemen hand over hand toe. Zeven jaar na de hijra ligt Mekka eindelijk aan zijn voeten. Na de dood van zijn vrouw Chadija huwt Mohammed nog zes keren. Hij is trouwens, blijkens openbaring, de enige moslim die meer dan vier vrouwen mag hebben. Kort voor zijn dood maakt hij een bedevaart naar Mekka, waardoor hij een oud gebruik bevestigt en deze stad tot centrum van zijn godsdienst maakt.

Rond de persoon van Mohammed werden later geïdealiseerde beschrijvingen gegeven, die deze oorspronkelijk als feilbaar beschouwde mens tegen elke kritiek moesten verweren. Dat alles wordt aannemelijk als je bedenkt dat pas 125 jaar na zijn dood iets over zijn leven op papier werd gezet.

Toch weten we dat Mohammed een man was die niet aarzelde om politieke tegenstanders en ongelovigen te laten ombrengen. Ook zijn er gevallen bekend van openbaringen die zijn persoonlijke verzuchtingen ter hulp kwamen. Een bekend voorbeeld is de strafbaarheid van overspel. Op een bepaald moment werd de lievelingsvrouw van Mohammed van overspel verdacht. Volgens een openbaring kon overspel pas bewezen geacht worden als vier mannelijke getuigen dit bevestigden, hetgeen in de praktijk moeilijk te realiseren is !

De Koran

Bepaalde boeken zijn altijd al belangrijke gidsen voor de mens geweest. Zo was er een tijd dat een Chinees met het Rode Boekje van Mao in de hand niets kon overkomen. Nu kunnen we konstaten dat de Bijbel in de V.S. terug in zwang is. Toch is het de *Koran* die het grootste aantal mensen voorhoudt hoe ze moeten leven. Veertig jaar geleden had niemand in het westen dit voor mogelijk gehouden.

De islam omvat het hele leven. Het is een wetsgodsdienst, een geheel van voorschriften. De Koran is daarbij een belangrijke leidraad. De Koran is niet het enige geschrevene dat de moslim volgt, maar wel het enige boek dat aanvaard wordt door alle strekkingen en secten binnen de islam, ook al kunnen de interpretaties ervan aardig uiteenlopen.

Het boek geeft de openbaringen van Allah weer die aan de profeet Mohammed werden doorgegeven. Het bevat een aantal leerstellingen, maar ook praktische voorschriften voor het dagelijkse leven.

De *hadiths*, d.i. wat overgeleverd werd op basis van de woorden van Mohammed en zijn eerste volgelingen, geven uitleg bij de Koran. Een verdere toelichting vindt men in de *soenna* die samengesteld is uit herinneringen aan daden en woorden van de profeet. Hierin wordt aangeduid welke weg een moslim dient te bewandelen. Het leven van de profeet zal hem als leidraad dienen.

Samen vormen deze geschriften (Koran, soenna, *hadiths*) de basis voor het geloof. Aangevuld met de geschriften van de vier rechtsscholen, vormen ze de islamitische wet, of *sharia*. De *sharia* stelt de godsdienstige plichten vast en tevens de basisbeginselen van het sociaal leven (strafrecht, gezinsleven, ...).

Essentieel hierbij is dat er geen werkelijke scheiding tussen het geestelijke en het wereldlijke wordt gemaakt. Voor elk praktisch probleem heeft de islam wel een voorschrift in petto. Het 'goddelijke' karakter van deze regels kan de indruk wekken dat deze strikt vastliggen. We mogen echter niet vergeten dat veel van deze voorschriften - ook voor de moslim - mensenwerk zijn, hetzij gedeeltelijk (omdat het een interpretatie van de Koran is), hetzij volledig (de hadiths bv. zijn niet goddelijk). Daardoor ontstaat er een grote ruimte voor verschillende visies. Men gaat de Koran uitleggen in het licht van de veranderende levensomstandigheden. Een voorbeeld : de Koran verbiedt het vragen van rente ; dit verbod is ook voor islamitische banken niet naleefbaar ; met een zekere vanzelfsprekendheid past men dan een interpretatie toe die Koran én financieel belang tegemoet komt : er wordt winst uitgekeerd in plaats van rente, of het uitkeren van rente wordt gebonden aan de toelating van financiële kommissie.

De zuilen

Een centraal leergezag, rol die de Kerk in het katholicisme speelt, ontbreekt in de islam, al leek het kalifaat in de eerste decennia na Mohammed er wel op. Dit heeft niet betrekking op bepaalde functies zijn ontstaan : schriftgeleerden of *oelema's*, voorgangers in het gebed (*imams* en *mollahs*), *mufti's* (rechtsgeleerden) en *kadi's* die de functie van rechter hebben.

Ondanks het ontbreken van een algemene gezagsstructuur, bestaat er in de islamitische geloofsgemeenschap een algemene consensus over de religieuze, rituele verplichtingen. Ze worden de *vijf zuilen* of pijlers van de islam genoemd.

Om de nomadengemeenschap waarvan hij leider was, een hechte basis te geven, stelde

Mohammed vijf religieuze plichten in. Over de *shahada* hadden we het al. De andere plichten zijn ook vrij gekend voor wie met moslims in contact komt. Elke moslim dient vijf maal per dag het gezicht naar Mekka te richten en te bidden (*salat*). Voor het gebed moeten handen, voeten en gezicht gewassen worden. Dit voorschrift had dus ook een hygiënische functie. Goed gekend bij ons is de *ramadan*, de negende maand van het islamitisch jaar en vastenmaand. De moslim mag dan tussen zonsopgang en -ondergang niet eten, drinken, roken of vrijen. De opgelopen schade moet gedurende de nacht ingehaald worden. Deze inbreuk op de regelmaat kan in werkomstandigheden praktische problemen veroorzaken, maar het betekent een stimulans voor het gemeenschapsleven en de sociale contacten. De *zakat* of armenbelasting had een duidelijke functie in de beginperiode van de islam. Toen de gemeenschap nog geen, of onvoldoende inkomsten had uit oorlogsbuit, was dit, naast het karitatieve opzet, ook een werkelijke belasting. Tegenwoordig wordt de *zakat* in islamitische staten berekend volgens stelsels die zeker zo ingewikkeld zijn als onze belastingstelsels. Tenslotte moet het de betrachting van elke moslim zijn minstens één maal in zijn leven de bedevaart naar Mekka (*hadj*) mee te

maken. De bedevaart, ingesteld door Mohammed op het einde van zijn leven, is eigenaardig genoeg gebaseerd op een pre-islamitisch, heidens gebruik. De profeet verwijderde in Mekka de afgodsbeelden, maar behield het gebruik van de bedevaart, zoals hij ook de mysterieuze zwarte steen, ingemetseld in een hoek van de Ka'aba (tempel) behield. De steen zou bepalend zijn voor de gebedsrichting (oorspronkelijk was de bidrichting Jerusalem, wat benadrukt hoe Mohammed de traditie van Abraham wilde verderzetten).

Elk jaar komen honderdduizenden en honderdduizenden pelgrims van over de hele wereld naar het heiligdom in Mekka om er te bidden. Meer en meer bewijst de trek naar dit centrum van de islam hoe vitaal dit geloof is.

De vijf zuilen benadrukken de eenheid in de moslimgemeenschap (*oemma*), hoe verscheiden deze ook is. Onder meer de *hadj* en het feit dat elke gelovige vijf maal daags zijn gezicht naar hetzelfde punt richt, moeten deze verbondenheid aksentueren. Dat wil niet zeggen dat elke moslim deze verplichtingen strikt nakomt.

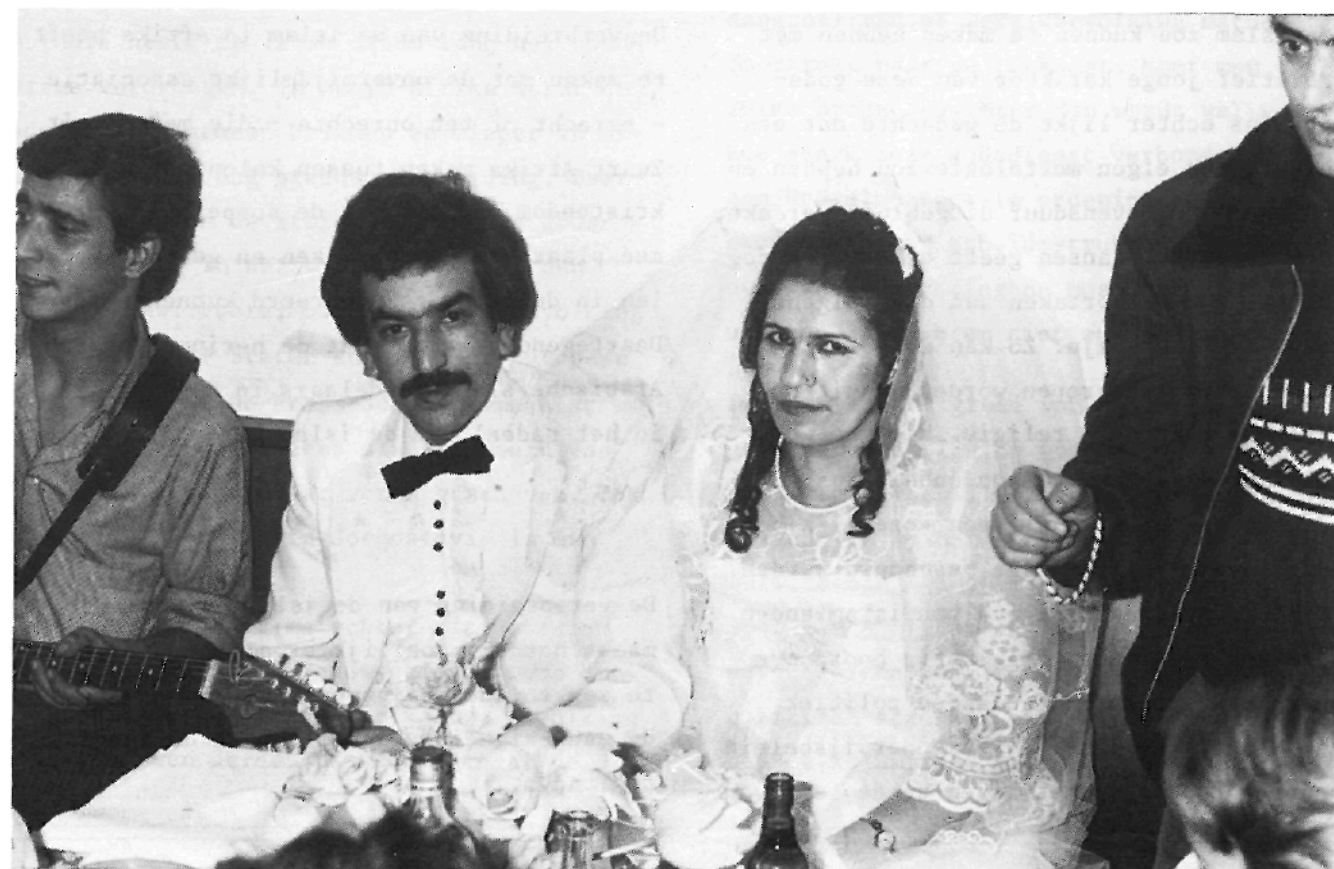
De zuilen zijn niet de enige verplichtingen. Er zijn ook voedselvoorschriften, zoals het verbod op alcohol en varkensvlees, reinigingsvoorschriften, huwelijksriten, ... Som-

mige zijn opgenomen in de sharia. Over andere bestaat discussie. Ze hebben wel een religieuze betekenis, maar zijn sterk verschillend in diverse staten en streken.

Twee hoofdrichtingen

De Koran zelf en het ontstaan van het boek gaven aanleiding tot zeer verschillende interpretaties. De openbaring werd namelijk niet door de profeet zelf op schrift gesteld. De sterk orale traditie en het Arabisch van toen dat toeliet geschreven stukken op verschillende wijzen te lezen, maakten dat er al vlug verschillende versies ontstonden. Op basis van reciteurs (die de openbaring uit het hoofd kenden) werd door de eerste vier Kaliefen een definitieve tekst opgesteld. Door het ontbreken van klinkers konden de lezingen ervan nog verschillen. Sommige lezingen werden orthodox verklaard, andere heterodox, zoals die van *Ali*, schoonzoon van de profeet en vierde Kalief.

De moord op Kalief Ali is de start van een onverzoenbare splitsing in twee islamitische

strekkingen : de soennieten en de sji'iten. De soennieten zijn van mening dat de gelovige rechtstreeks tegenover God staat, terwijl de sji'iten een imam als geestelijk leider nodig achten. Deze imam was tevens wereldlijk leider en moest familie van de profeet zijn. Het 'twaalver sji'isme' dat dominant is in Iran, bepaalt dat na twaalf generaties de imam verdween, maar dat deze 'verborgen imam' in het rijk der rechtvaardigheid terug zal komen.

DE STERKST GROEIENDE GODSDIENST

De oorzaken van de sinds eeuwen ongekende vitaliteit van de islam moeten zowel in de inhoud van de religie gezocht worden als in de historische omstandigheden die de moslimstaten gemaakt hebben tot wat ze vandaag zijn.

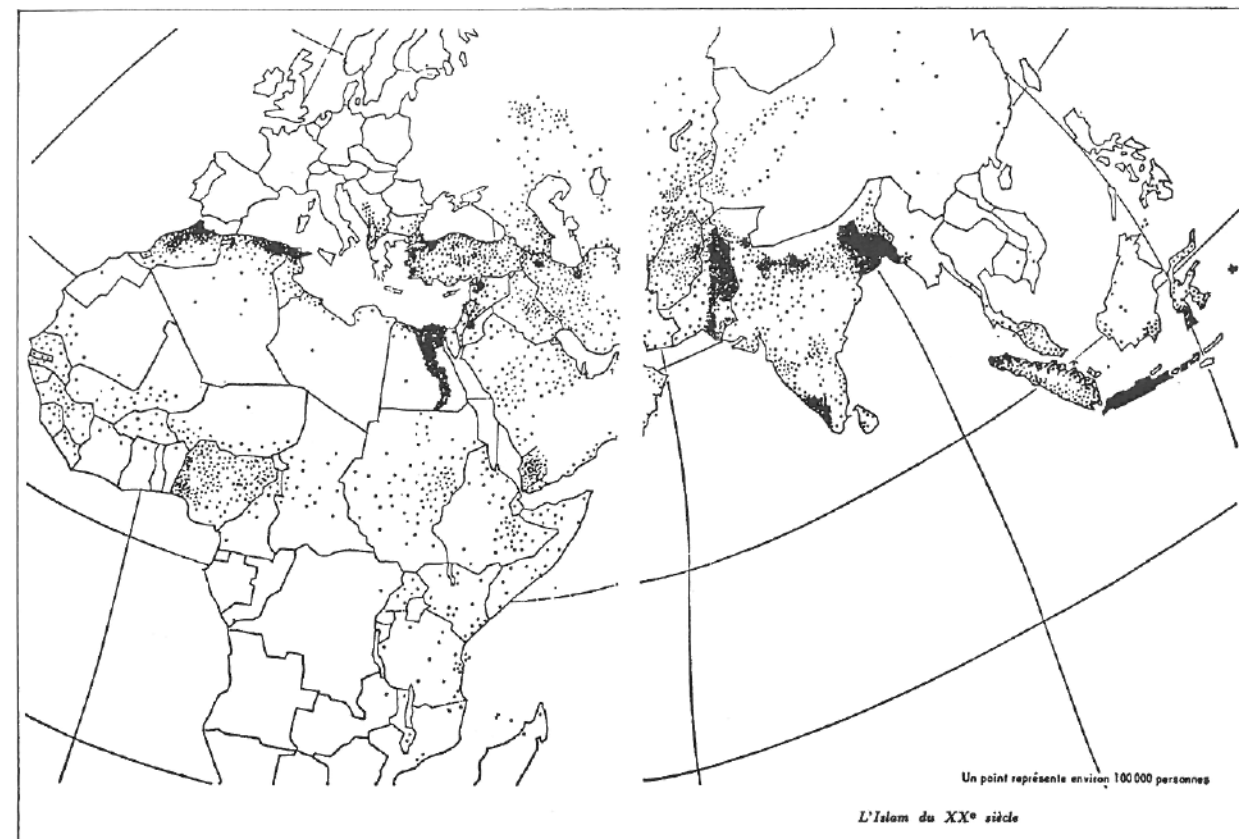
In 'Militant Islam' oppert de islamoloog G.H. Jansen voorzichtig dat de aantrekkingskracht van de islam zou kunnen te maken hebben met het relatief jonge karakter van deze godsdienst. Ons echter lijkt de gedachte dat een godsdienst een eigen morfologie zou hebben en na een bepaalde levensduur uitgeblust geraakt, niet zo relevant. Jansen geeft echter ook nog een aantal andere oorzaken aan die volgens ons meer ter zake zijn. Zo kan dit elan van de islam slechts begrepen worden vanuit de 'totaliteit' van deze religie. Hiermee wordt bedoeld dat de sterke verbondenheid tussen godsdienst en politiek als een wezenlijk bestanddeel van de islam moet beschouwd worden. Officiële vertegenwoordigers van islamlanden benadrukken deze band. Regelmatig hoort men hen herhalen dat de buitenlandse politiek van hun land, het arbeids- en onderwijsbeleid en het rechtsstelsel het leven en de leer van

In wezen ging het om een bestuurlijke kwestie. De sji'iten vonden dat de enige wettige opvolger van de profeet zijn schoonzoon Ali was en niet de drie Kaliefen die hem voorafgingen. De soennieten stonden een systeem voor waarbij de gemeenschap haar leiders kiest. Een vergelijking met de tegenstelling monarchisten - republikeinen ligt voor de hand. Na de splitsing hebben beide strekkingen een eigen geschiedenis doorgemaakt.

de profeet Mohammed tot uitgangspunt nemen. In dit opzicht is de recente politieke geschiedenis van de islamlanden die allemaal tot de Derde Wereld gerekend kunnen worden, bepalend. De godsdienst heeft een belangrijke rol gespeeld in de de-kolonisatie en zo minstens een deel van haar succes verzekerd. De verbreiding van de islam in Afrika heeft te maken met de onvermijdelijke associatie - terecht of ten onrechte - die mensen uit Zwart Afrika maken tussen kolonisator en kristendom, én ook met de soepelheid waarmee plaatselijke gebruiken en geloofsrituelen in de islam geïntegreerd kunnen worden. Daartegenover staat dat de herinnering aan Arabische slavenhandelaars in Oost-Afrika in het nadeel van de islam kan spelen.

* * *

De verspreiding van de islam over de wereld maakt het erg moeilijk er algemeenheden over te zeggen. Een bijgevoegd kaartje duidt op de aanwezigheid van moslims in de aangestipte landen.

overgenomen uit Cahier O. (red), 'L'Islam et l'Etat dans le monde d'aujourd'hui', p.u.f., Paris, 1982, blz. 10 - 11.
elk puntje op de kaart staat voor 100.000 moslims

Naar schatting zouden 600 tot 900 miljoen aardbewoners moslim zijn. Slechts 125 miljoen van hen zijn Arabieren. Heel wat moslims kennen bijgevolg - buiten enkele frasen uit de koran - geen Arabisch. De landen met de meeste moslims zijn: Indonesië, Pakistan, Bangladesh en Indië. Kettani (zie verder) rekent ook China daartoe.

In Indië heeft de islam sinds lang het boeddhisme verdrongen, in Noord-Afrika wordt de godsdienst algemeen beleden en dieper in Afrika neemt hij nog steeds uitbreiding. Daarmee is de islam de sterkst groeiende godsdienst. Zelfs in het westen kent hij een groot succes: vooral bij de zwarte bevolking in de Verenigde Staten en bij West-Europese intellectuelen. De Frans-Joodse kommunist Garaudy wordt nogal eens als boegbeeld van deze laatste groep naar voren geschoven. Ook de moslimminderheid in Joegoslavië is een aanzienlijke groep.

Voorals in Zwart-Afrika echter zit de islam in de lift. Een kwart eeuw geleden werd het aantal moslims onder de Afrikaanse bevolking geschat op een derde. Dit zou nu naar de

helft evolueren. Vooral door Libië, maar ook door Marokko, worden leraars uitgezonden om het Arabisch en de islam in de rest van Afrika te onderwijzen.

Sommige voorspellingen spreken van twee miljard islamieten in het jaar 2000. Als men de huidige uitbreiding van de islam en de aangroei van de wereldbevolking mathematisch doortrekt naar de toekomst, komt men tot zulke prognoses. Maar dan wordt wel vergeten hoe sterk deze godsdienst verbonden is met een bepaalde sociale ordening en met een economische en arbeidsstructuur. Spekutaties over welke richting de moslimstaten zullen uitgaan, zijn hier niet op hun plaats.

Door de enorme groei van de islam doorheen de geschiedenis zijn de volkeren die islamitisch zijn, zo verschillend in cultureel en etnisch opzicht en op het vlak van hun economische ontwikkeling en sociale verhoudingen, dat men voor een amalgaam van opvattingen, belevingen en gebruiken komt te staan. De veelheid aan politieke strekkingen en interpretaties binnen de islamitische wereld is groot genoeg

A. Kettani komt in zijn onderzoek aan meer dan een miljard islamieten op de wereld. Sommige cijfers zijn zeker overschat (die voor Turkije vb.). Voor België hebben we tussen haakjes een juistere schatting opgenomen. We geven de cijfers weer voor wat ze waard zijn. Het kan de lezer in elk geval een idee geven van de verspreiding van de islam en zijn betekenis in een aantal landen.

Moslimstaten, 1982 (Arabische staten met een sterretje aangeduid)

Staat	kontinent	bevolking (x 1000)			Staat	kontinent	bevolking (x 1000)		
		tot.	moslim				tot.	moslim	
1. Indonesië	Azië	157.230	141.500	90%	24. Tchaad	Afrika	4.810	3.850	80%
2. Pakistan	Azië	91.580	88.830	97%	25. Somalië *	Afrika	3.800	3.800	100%
3. Bangladesh	Azië	95.710	81.350	85%	26. Lybië *	Afrika	3.210	3.180	99%
4. Turkije	Az/Eur.	47.920	47.440	99%	27. Jordanië *	Azië	2.840	2.700	95%
5. Egypte *	Afrika	44.370	40.820	92%	28. Palestina *	Azië	5.300	2.330	44%
6. Iran	Azië	40.619	39.760	99%	29. Sierra Leone Afr.		3.540	2.210	60%
7. Marokko *	Afrika	22.230	22.000	99%	30. Zuid-Yemen	Azië	2.040	2.040	100%
8. Algerije *	Afr.	19.920	19.720	99%	31. Libanon *	Azië	3.080	2.000	65%
9. Soedan *	Afrika	20.320	17.280	90%	32. Mauretanië *	Afr.	1.660	1.660	100%
10. Afganistan	Azië	15.740	15.740	100%	33. Benin	Afrika	3.700	1.480	40%
11. Irak *	Azië	14.270	13.840	97%	34. Koeweit *	Azië	1.590	1.430	90%
12. Saoedi-Arabië *	Az.	10.980	10.430	95%	35. Oman *	Azië	940	930	99%
13. Syrië *	Azië	10.700	9.100	85%	36. Ver. Arab. Em. *	Az.	1.020	920	90%
14. Maleisië	Azië	14.760	7.970	54%	37. Gambia	Afrika	640	625	98%
15. Tunesië *	Afrika	6.760	6.690	99%	38. Djibouti *	Afrika	500	500	100%
16. Mali	Afrika	7.100	6.390	90%	39. Guinée Bissau Afr.		670	470	70%
17. Oeganda	Afrika	14.550	5.820	40%	40. Comoren	Afrika	390	388	99%
18. Noord-Yemen *	Az.	5.420	5.420	100%	41. Bahrein *	Azië	370	330	90%
19. Senegal	Afrika	5.960	5.360	90%	42. Qatar *	Azië	230	220	95%
20. Kameroen	Afrika	8.930	5.350	60%	43. Maldiven	Azië	160	160	100%
21. Niger	Afrika	5.760	5.190	90%	44. Brunei	Azië	230	160	70%
22. Guinea	Afrika	5.750	4.880	85%	45. Gabon	Afrika	670	67	10%
23. Burkina Faso Afr.		7.160	4.300	60%					
					Totaal		715.120	636.720	

Moslim-minderheden, 1982

Staat	kontinent	bevolking (x 1000)			Staat	kontinent	bevolking (x 1000)		
		moslims	perc.				moslims	perc.	
1. China	Azië	107.000	10,5		27. Zambia	Afrika	740	12,0	
2. Indië	Azië	84.700	12,0		28. Togo	Afrika	670	25,0	
3. Nigerië	Afrika	54.860	60,0		29. Nepal	Azië	500	3,2	
4. Sovjet-unie	Eur/Az.	47.330	17,8		30. Zuid-Afrika	Afrika	510	1,7	
5. Ethiopië	Afrika	20.460	60,0		31. Singapore	Azië	420	17,0	
6. Tanzanië	Afrika	10.410	55,0		32. Argentinië	Amerika	400	1,4	
7. Filipijnen	Azië	6.250	12,2		33. Nederland	Europa	400	2,8	
8. Thailand	Azië	6.000	12,0		34. Rwanda	Afrika	380	7,0	
9. Kenia	Afrika	5.330	30,0		35. Brazilië	Amerika	380	0,3	
10. Mozambique	Afrika	4.920	45,0		36. België	Europa	350	3,6	
11. Joegoslavië	Eur.	4.225	21,5				(215)	(2,2)	
12. Ghana	Afrika	4.240	33,0		37. Cambodja	Azië	335	6,0	
13. Birma	Azië	3.560	10,7		38. Buiten-Mongolië Az.		260	15,0	
14. Ivoorkust	Afrika	3.000	35,0		39. Burundi	Afrika	230	5,0	
15. Ver. Staten	Amerika	3.000	1,3		40. Australië	Oceanië	170	1,1	
16. Zaïre	Afrika	2.800	9,0		41. Mauritius	Afrika	162	20,0	
17. Malawi	Afrika	2.550	40,0		42. Trinidad & Tob. Amer.		160	13,0	
18. Frankrijk	Europa	2.500	4,6		43. Griekenland	Europa	160	1,6	
19. Albanië	Europa	2.110	75,0		44. Cyprus	Europa	155	24,4	
20. West-Duitsland	Eur.	1.800	2,9		45. Suriname	Amerika	150	35,0	
21. Bulgarije	Europa	1.700	19,3		46. Guyana	Amerika	130	15,0	
22. Gr. Brittan.	Eur.	1.250	2,2		47. Spanje	Europa	120	0,3	
23. Sri Lanka	Azië	1.168	7,6		48. Canada	Amerika	120	0,2	
24. Centr. Afr. Rep.	Afr.	980	40,0		49. Italië	Europa	120	0,5	
25. Madagascar	Afrika	890	10,0		andere				
26. Liberia	Afrika	880	45,0						
					Totaal		392.707		

Bron: Kettani A., Muslim minorities in the world today, Mansell Publ. Ltd, blz. 238-241.

om er enkele boekenrekken in de Albertina aan te wijden. De tegenstellingen lopen door staten, regio's en bevolkingsgroepen. We hoeven maar even de blik naar Libanon te richten om aardig in de war te geraken door de vele groepen en groepskuultjes die er opduiken. Maar ook de Iraanse oppositie, de Egyptische fundamentalisten en de Marokkaanse hervormers beroepen zich met evenveel overtuiging op de Koran om hun visie te on-

dersteunen. Waar het de bedoeling was de bevolking door middel van de islam achter één beleid te scharen, wordt het geloof soms de dynamische kracht die dit beleid ondergraaft. Ook tussen moslimstaten zijn er voortdurend conflicten geweest: de oorlogen tussen Zuid- en Noord-Yemen, de strijd in de westelijke Sahara, en vooral de aanslepende oorlog tussen Iran en Irak zijn daar markante voorbeelden van.

ISLAM EN KRISTENDOM : EEN TEGENSTELLING ?

De oosterse en westerse wereld hebben gedurende eeuwen in een voortdurende spanningsverhouding tot elkaar gestaan. Wie het heeft over de ongeveer 200.000 moslims in België, veelal migranten, doet dit vaak in termen van een tegenstelling met het kristendom. De verschilpunten staan hierbij voorop. Toch hebben beide religies hun ontstaansbasis in hetzelfde geografisch gebied.

De geschiedenis is een lange reeks van conflicten, gewapende vrede en vreedzaam samenleven van mensen met een islamitische of kristelijke kijk op de wereld. De kruistochten, de bezetting van Zuid-Europa door de Moren, het beleg van Wenen, de kolonialisering van Noord-Afrika en het Midden-Oosten, de onafhankelijkheidsoorlogen, ... zijn militaire confrontaties geweest die het resultaat waren van deze spanning. Aan bekeringspogingen werd minder tijd besteed. De kristenen probeerden het wel, maar hadden daar geen noemenswaardig succes mee. De islamieten lieten zich weinig in theologische discussies betrekken. Van hun kant hebben de moslims - ook toen de religie nog maar weinig verspreid was - steeds enig respect opgebracht voor andere monotheïstische gods-

diensten, als kristendom en jodendom. Kristenen en Joden werden over het algemeen met rust gelaten op voorwaarde dat ze een extra-belasting betaalden of bepaalde herkenningstekens droegen op straat. In de islamstaten waren ze weliswaar tweederangsburgers, maar in vergelijking met de houding van de West-europese kristenen t.o.v. andersdenkenden - denk aan de inquisitie in katholiek Europa - waren de moslims tolerant.

In de grote bloeiperiode van de islam, tot de veertiende eeuw, werd de houding van het westen ten opzichte van het oosten gekenmerkt door angst. Deze dreiging lijkt men nu terug te ervaren. De periode na de Franse Revolutie daarentegen werd gekenmerkt door een fundamentele minachting voor de islam. De economische en militaire overheersing van Europa deden de idee ontstaan dat de islam gefossiliseerd was en vooral op het gebied van de industriële ontwikkeling sterk ten achter moest blijven bij het superieure westen. Bijgevolg kreeg men in de afhankelijke islamstaten gevoelens van bewondering voor het westen én afgunst en haat anderzijds. Na de onafhankelijkheid van deze landen mondde dit

snel uit in een hervonden zelfbewustzijn dat de invloed van het westen in alle aspecten van het maatschappelijk leven sterk wil inperken. De politieke regimes die een werkelijk anti-westerse koers varen, blijven echter beperkt tot die van Libië, Iran en Algerije. De westerse leiders kunnen dus nog op beide oortjes slapen.

De islam is geen godsdienst in de zin die wij aan het woord geven (een overtuiging die strikt persoonlijk is, die men kan delen of waarvan men afstand kan doen). Het is daarentegen een zaak van de hele gemeenschap.

De 'totaliteit' van de islam, of de eenheid tussen geloof en politiek, lijkt zo een onoverkomelijk verschilpunt tussen islam en kristendom te zijn. Wie het over de islam heeft, moet het noodzakelijkerwijs ook over het maatschappelijk bestel en het beleid hebben. Uit de openbaring van de godsdienst groeide een geloof dat sterk verbonden was met de wijze waarop de maatschappij werd ingericht. Voor de frase 'Geef aan de keizer wat aan de keizer toekomt, geef aan God wat aan God toekomt' uit de Bijbel, bestaat geen ekwivalent in de Koran.

Toch moet dit verschil gerelativeerd worden. Het kristendom mag dan de scheiding Kerk - Staat voorgestaan hebben, in de praktijk werden de overduidelijke of subtiele banden tussen kerk en staat hecht gesmeed. Ook in Europa heeft de katholieke geestelijkheid genoeg invloed op het beleid kunnen uitoefenen om haar normen, waarden en onderwijs op overtuigende wijze te doen gelden. Als men stelt dat de islam het hele sociale leven voorschrijft, dan is het kristendom daar ook nooit zo ver af geweest. Zijn houding over gezin en moraal was niet minder strikt. We hebben in onze kontreien moeten wachten tot de feitelijke uitholling van het katholieke geloof vooraleer de kerk enige gewetensvrij-

heid en wat meer openheid voor andere standpunten voorstond. Nu lijkt het erop dat men binnen het machtsinstituut van de katholieke gemeenschap de klok beetje bij beetje aan het terugdraaien is. Illustratief zijn de veroordelingen van de bevrijdingstheologie en van alles wat enigszins van de doktrine van Rome afwijkt.

Op gevaar af onjuistheden te vertellen of te zeer te veralgemenen, zijn er een paar theologische punten in de islam die moeten aangestipt omdat ze de politieke opvattingen van de moslims beïnvloeden. Hier moet opgemerkt dat het achterliggend wereldbeeld in de Koran slechts zeer impliciet vermeld wordt, wat een veelheid aan interpretaties mogelijk maakt.

Moslims zijn ervan overtuigd dat Allah actief ingrijpt in het wereldgebeuren. Het hoofdaksent hierbij wordt gelegd op de gemeenschap, niet op het individu. Het individu dient er enkel voor te zorgen dat hij zonder zonden is tegenover God, hetgeen betekent dat hij de voorschriften en geboden naleeft. In tegenstelling tot het kristendom heeft Allah geen heilsplan met de wereld: moslims streven niet naar het opbouwen van een betere wereld, maar het heil ligt in het verleden. De zuivere islamitische staat restaureren, zoals die bestond in de zevende eeuw tijdens de periode van de eerste vier kaliefen, is bij-

voorbeeld de grote aspiratie van de ayatollah Khomeiny.

Vooraf vallen echter gelijkenissen tussen kristendom en islam op. Volgens M. Rodinson zou Mohammed in zijn 'dromen' onbewust teruggegrepen hebben naar de kristelijke en joodse overlevering. In zijn jeugd moet de profeet ongetwijfeld vele verhalen over het kristelijke en joods geloof gehoord hebben.

Er moet een onderscheid gemaakt worden tussen geloofsinhoud en feiten. Weliswaar heeft de islam een andere basis (Mohammed

als aanvoerder van een legermacht, als overaar en diplomaat, had een heel andere wijze om zijn openbaring aan de man te brengen dan Kristus) toch is er een parallel te trekken tussen de feiten. Het kristendom heeft in de loop van de geschiedenis ruimschoots de kans gezien haar aanspraken op het predikaat 'imperialistische godsdienst' veilig te stellen. Waar dit verschil wel nog doorspeelt, is bij sommige theokratische staatsstructuren met de Koran als grondwet, zoals dat in Saoedi-Arabië bij voorbeeld het geval is.

DE REVIVAL VAN DE ISLAM

Hoewel de islam meer is dan een godsdienst in onze betekenis van het woord, fungeert hij als een godsdienst: een ideologische structuur, die voor 'de waarheid' doorgaat, vermits hij beroep doet op het bovennatuurlijke. Het is een geloofs- en geen rationele kwestie. Deze ideologie is een leidraad voor de sociale structuren, de geloofsgemeenschap, de familie, cultuur, recht en zelfs wetenschap. Individen schragen op hun beurt de islam.

De maatschappelijke organisatie en de economische en technologische ontwikkeling zullen vermoedelijk nooit zo heel verschillend van de godsdienst evolueren. Maar vooral omgekeerd kan men dit stellen: de religie zal zich aanpassen aan de veranderende economische omstandigheden. Ze kunnen elkaar echter wel afremmen of versnellen. Het eerste is in de traditionalistische maatschappij van veel islamstaten het geval, maar men kan niet ontkennen dat er momenteel in de moslimwereld een reactie op gang gekomen is. Verschillende groepen spe-

len daarin een rol en tussen hen ontstaan er wisselende allianties. Er zijn de religieuze hervormers, pro-westerse nationalist, de schriftgeleerden of oelema's en de Moslimse Broederschappen. In elk land is hun rol en hun belang verschillend.

De heropleving van de islam ging samen met de onafhankelijkheidsbewegingen in de door de industriële grootmachten gekoloniseerde landen. Een kort historisch overzicht leert ons dat er gedurende 150 jaar bijna iedere 5 jaar een gewapend konflikt tussen landen met een moslimbevolking en een Westeuropese staat plaatsvond. Bijna steeds werd dit beslist in het voordeel van de laatsten. In het westen was men er van overtuigd dat na de grote bloeiperiode van de islam (die duurde tot de veertiende eeuw) de neergang van deze beschaving onomkeerbaar was. De moslimwereld echter was geschokt, niet enkel door de militaire en politieke overheersing, maar ongetwijfeld ook door heel de cultuur die opgedrongen werd en door het

vrij spel dat kristelijk geïnspireerde religieuze orden kregen in de gekoloniseerde gebieden.

In tegenstelling tot het katholicisme en het protestantisme had de islam geen bindingen met de koloniserende machten en oefende daardoor een bijzondere aantrekkingskracht uit op de derde wereld. Reeds op het eind van vorige eeuw ontstonden dan ook denkrichingen die vonden dat de islam nodig aan een herbronning toe was. Hoofddoel was de islam

Islamitische staten

Als eerste onafhankelijke islamitische staat ontstond in 1932 Saoedi-Arabië. De Koran vormt er de grondwet. De Saoedische koning is staatsman en imam tegelijk, daarin gekontroleerd en bijgestaan door een groep schriftgeleerden. Men past er een strikt islamitisch rechtssysteem toe met religieuze politiemacht en islamitische straffen. Straffen als steniging, verminking of zweepslagen moeten de potentiële wetsovertreder afschrikken. Ons lijken ze onmenselijk wreed, maar de toepassing ervan lijkt soms meer uitzondering dan regel te zijn. Ze hebben vooral een voorbeeld-functie, waarvan spijtig genoeg hoofdzakelijk arme drommels als de Jeminitische gastarbeiders het slachtoffer worden. Bovendien blijken veroordeelden in sommige gevallen de keuze te krijgen tussen een lijfstraf of een gevangensistraf.

Olie-inkomsten stellen het land in staat zich te beijveren voor het uitdragen van de islamitische waarden. Saoedi-Arabië kan beschouwd worden als verdediger en bewerker van een eenheid in de islamitische wereld. Omdat het politiek centrum van de islam wil zijn, richt het zich tegen revolutionaire bewegingen.

theologisch te herformuleren, zodat de 'ware' Koran onderwezen kon worden en de westerse kolonisatie ongedaan gemaakt. De belangrijkste vertegenwoordiger van deze stroming was de Egyptenaar Mohammed Abduh. Met het veroordelen van de westerse dominantie, werd ook de afkeer duidelijk van alles wat ermee samenhang (althans bij een deel van de moslims): industrialisering, de nieuwe wetenschappen, het rationalisme, het materialisme.

De andere landen hebben in mindere of meerdere mate westerse ideeën overgenomen na de dekolonisatie. Twee belangrijke kenmerken van de invloed van het westen zijn het nationalisme en het socialisme. Ook het rechtsstelsel kende een zekere verwester-sing en het streven naar economische ontwikkeling moet eveneens in dit kader gezien worden.

Om tegemoet te komen aan de gelovige gemeenschap liet men niet na religieuze aksenten te leggen. Zo wordt Bourguiba in Tunesië de 'Opperste Srijder' genoemd en van de koningshuizen van Marokko en Jordanië wordt gezegd dat ze rechtstreekse afstammelingen van de profeet zijn. Behalve in Turkije werd de islam overal op één of andere wijze als staatsgodsdienst erkend. De staat is dus werkelijk konfessioneel. De machtshebbers hebben de islamitische ideologie 'genationaliseerd': moskeeën en koranscholen worden door de staat opgericht en meer en meer krijgt deze vat op de religieuze structuren. De laatste tien jaar echter zijn meer radicale stromingen eisen gaan stellen. In Pakistan, dat al lang een islamitische republiek is, in Soedan, in Mauretanië en na de revolutie in Iran werd de sharia, de moslimwet die sinds het jaar 1000 vrijwel niet veranderde, ingevoerd.

De islam in Marokko

De moslims in de Maghreb zijn soennieten en worden Malekieten genoemd. In Marokko heeft de islam altijd als legitimatie voor de politieke macht gediend. Reeds in 1921 had Abd-El-Krim bij een opstand tegen de Spaanse bezetter zijn politieke doeleinden in religieuze termen vertaald en de oprichting van een islamitische republiek aangekondigd. De opstand mislukte echter. In '55 wordt de Marokkaanse sultan Mohammed V binnengehaald als islamitische strijder en verzetsheld. Zo ging het koningshuis lopen met de pluimen die eigenlijk op de hoed van de belangrijkste partij in de bevrijdingsstrijd hadden moeten komen: de Istiqlal. De monarchen hadden snel door dat ze er alle belang bij hadden de islam, als allesomvattende cultuur, in hun beleid te integreren. De godsdienst vormde de enige vlag waarachter ze een groot deel van de bevolking konden verenigen. Marokko als land wordt immers gekenmerkt door een grote etnische en linguïstische verscheidenheid (en een politiek pluralisme).

Hassan II heeft de rol van de monarchie als integrerende faktor en beschermer van de islam doorgetrokken. De godsdienst kreeg een voor de Maghreb ongewoon bevoorrechte positie. In '68 werden er terug koranscholen opgericht, gebed en koranonderricht behoren tot de verplichte onderwijsmaterie, inbreuken op de ramadan vallen onder de strafwet. Daarnaast merkt men dat de wester-

se cultuur een sterke invloed heeft gehad op de instituties, de economie, het onderwijs, de media. In de poging om westerse waarden en islam te verenigen, heeft de staat in Marokko meer en meer de religieuze structuren bepaald (koranscholen, oprichten van moskeeën), wellicht in de hoop daarmee meer radicale, traditionalistische strekkingen de wind uit de zeilen te nemen. Dit lijkt steeds minder te lukken. De laatste jaren winnen de radicale tegenstanders van westerse invloeden aan aanhang.

De Moslimbroederschap, opgericht in '25 in Egypte door Hassan Al Banna, is het machtigste genootschap in de moslimwereld. Het heeft zich ook in Marokko gemanifesteerd en laat zich soms opmerken door gewelddadige akties. De basis van hun succes is de onvrede van grote groepen van de bevolking met het verwesterde beleid dat het levensniveau van de grote massa nauwelijks heeft weten omhoog te trekken. Die economische mislukking gaat samen met een morele desillusie, omdat door verwestersing (in de steden, bij de jongeren) de islamitische moraal gelaten wordt voor wat ze is. Dit heeft gezorgd voor een situatie die op lange termijn gevaarlijk kan worden voor het huidige regime. Het herstel van de 'ware' islam is steeds een goed argument gebleken om aanspraak te maken op politieke macht.

De Moslim Broeders zijn, in hun antwoord op de westerse politiek, voorstanders van een radicale economische politiek: nationalisering van de rijkdommen van het land en van de grote industrieën, herverdeling van het grondbezit, afsluiten van de grenzen voor buitenlands kapitaal. Dit alles moet gekaderd worden in een islamitische staat, gebaseerd op koran en soenna.

Een andere bekende hervormer van de islam in Marokko is Allal Al Fassi van de Istiqlal. Deze man wil sinds lang de islam in moderne termen herzien. Evenmin als de Mos-

limbroederschap is hij geen fundamentalist, maar een hervormer die de modernisering en industriële ontwikkeling wil bevorderen en tegelijkertijd de islam tot zijn recht doen komen (tegenaan van westerse invloeden, zoals individualisering, verslappen van de familiebanden, ...).

Volksgehoof

Het formele, legalistische kader van voorschriften en geboden is één dimensie van het geloof. Het sluit nauw aan bij sociale gewoonten en bevestigt de maatschappelijke orde, of beter nog: het voorkomt de chaos. Daarnaast is er de wijze waarop de godsdienst beleefd wordt. Bepaalde gebruiken hebben een religieus karakter, maar over het al dan niet islamitisch zijn, bestaan er hoogoplopende discussies. Het geloof in dzjinn's en de reinigingsrituelen zijn daar voorbeelden van. Vaak wordt dit als bijgeloof van ongeletterde plattelandsbewoners afgedaan.

In de Maghreb is het maraboutisme (heiligenverering) een courante praktijk. Essentieel zoekt de moslim hier een bemiddelaar tussen God en hemzelf. Voor fundamentalistische soennieten is deze praktijk een doorn in het oog, omdat gelovigen rechtstreeks contact met God kunnen krijgen. Zij geloven dat het maraboutisme zal verdwijnen, omdat het enkel door onwetenden wordt bedreven. Het bezoek aan het graf van een heilige of aan een heilige is echter geen marginaal verschijnsel. Het toont veel gelijkenissen met de heiligenverering in het katholicisme, vooral zoals dat zich in Zuid-Europa manifesteert.

Vrouwen komen in de formele islam weinig aan bod. Ze moeten met een ondergeschikte rol vrede nemen. Toch zijn ze ook moslims en velen willen dat ook geweten hebben. Ze gaan ondermeer regelmatig een marabou op-

zoeken. Westerlingen wijzen er op dat deze praktijk niet enkel een uitstapje onder vrouwen is. Het is ook een uitlaatklep tegen de dominantie van de mannen en de beperktheid van hun wereld (het huis, de familie, de vrouwenkring). In die zin werkt het maraboutisme therapeutisch en heeft het als gevolg dat de sociale structuur in stand gehouden wordt.

Het systeem van patronage wordt in Marokko dus eigenlijk voortgezet op religieus gebied: de heilige is een bemiddelaar, van wie men bepaalde gunsten kan verkrijgen, zoals een speedige genezing of het slagen in een examen. De marabout beschikt over een bovennatuurlijke kracht, een soort gratie ('baraka') die hij uitstraalt.

Dikwijls zijn migranten nog betrokken bij deze volksgebruiken. Jaarlijks worden er voor de beschermheiligen ceremoniële feesten gehouden. Marokkanen die in West-Europa wonen, maken van deze gelegenheid gebruik om op vakantie te gaan in hun thuisland. Ze zouden ook aanzienlijk investeren in moskeeën in Marokko.

* * *

Turkije

De Turkse moslims zijn Hanifiëten (soennietisch). Er is een belangrijke sjiïtische minderheid in het oosten van het land, de Alevi.

In de moslimwereld neemt Turkije een heel aparte positie in. Dit is voor een groot deel het werk van één man en zijn aanhang: Mustafa Kemal Pasja die later de titel Atatürk kreeg. Eén van zijn beleidspunten was de laïcisering van het land en aldus werd in '24 het kalifaat opgeheven. Dat ging gepaard

Besnijdenisfeest - foto J.P.

met verregaande hervormingen van het rechts- en onderwijsstelsel. Uiterlijke tekenen van religiositeit, zoals het dragen van de fez of de sluier, werden verboden. Eén van de belangrijkste ingrepen was dat het Arabisch schrift vervangen werd door een westers alfabet, waardoor Turkije zich afsloot van een groot deel van zijn cultureel verleden.

Geschokte moslims revolteerden tegen deze maatregelen, vooral in het oosten van het land en in Koerdistan, waar religieuze eisen samengingen met het streven naar onafhankelijkheid. Bij de dood van Atatürk ('38) leek de Turkse republiek de laïcisering te hebben doorgevoerd. Toen na wereldoorlog II meerdere partijen werden toegelaten, pleitte de aangroeiende oppositie tegen het Kemalisme voor het herstel van de islamitische waarden en de intrekking van de anti-religieuze maatregelen van Ata-

türk. Als de democratische partij van Menderes aan de macht komt, wil men zo snel mogelijk de godsdienstige vrijheden herstellen. De partij beschouwde de islam als een goed strijdmiddel tegen de linkse partijen en in het bijzonder tegen het kommunisme. Van 1950 tot 1960 groeide het aantal moskeeën van 142 tot 4821 (!). Toch waren door de modernisering en verwestersing van het land de sekuliere instituties niet in gevaar.

Ook in Turkije ontstonden radikaal-islamitische groepen. Deze probeerden het regime te destabiliseren. De bekendste zijn de Nurdjus en de Nationale Heilpartij van Erbakan, die een vrij grote parlementaire vertegenwoordiging kreeg. Ze hadden vooral succes in het oosten van het land. Veel migranten komen uit deze streek. Hun invloed vertaalde zich in een stijging van het aantal godsdienstschoolen en in een herziening van de schoolboeken: in de nieuwe geschiedenis, moraal en literatuur die onderwezen wordt, krijgt de islam een belangrijke plaats.

De staatsgreep van '80 heeft de gemoederen weer enigszins bedaard. Het principe van laïciteit werd bevestigd, maar daarnaast bleven bijna alle religieuze vrijheden en instellingen bestaan. De feitelijke toestand is onveranderd gebleven. Dat kan de indruk wekken dat het godsdienstprobleem bij de grote massa een deel van zijn mobilisatiekracht heeft verloren. Toch blijft, onder andere door wat er verder in de islamwereld gebeurt, de islam een belangrijke kracht in het Turkije van vandaag.

Pol Kongs

Bibliografie: zie blz. 38

DE ISLAM IN BELGIE

Moskeeën zijn de meest zichtbare en de meest duidelijke aanwezigheid van de Islam in ons land, zeker in de grote steden. Een onderzoek uit '81-82 (1) leert ons dat er zich in Brussel en Wallonië zeventig moskeeën bevinden. In Vlaanderen schat men het aantal moskeeën op een goede veertig.

Het merendeel van deze moskeeën werden opgericht door verschillende familiehoofden van eenzelfde nationaliteit en/of van eenzelfde buurt, in de nabijheid van hun woonplaats. Ze kiezen een imam, betalen deze en zorgen voor de financiering van de werking. Vandaag zijn veel van deze moskeeën omgevormd tot een v.z.w. Slechts een minderheid werd gesticht door traditionele religieuze bewegingen of door hervormingsbewegingen met al dan niet een politieke bijklank.

Hetzelfde onderzoek toont aan dat er een duidelijke opsplitsing bestaat tussen Marokkaanse, Algerijnse en Turkse moskeeën. Een andere opsplitsing betreft die tussen mannen en vrouwen : de moskeeën worden voor 95 % door mannen bezocht, vooral volwassenen. Hiermee wordt bevestigd dat de Islam, als uiting van een gemeenschap, in hoofdzaak een mannenzaak is, of beter, dat het de uitdrukking is van de autoriteit van de vader.

Al deze moskeeën worden door gemiddeld 7 % van de bevolking bezocht voor het vrijdaggebed. Maar in dit patroon zijn soms belangrijke verschillen naar nationaliteit en streek van herkomst vast te stellen : zo ligt de frequentie van het moskeebezoek bij de Brusselse Turken bijzonder laag. Een verklaring daarvoor is volgens de onderzoekers te vinden in

De moskee

De eerste moskee werd door de profeet Mohammed gesticht in 622 in Medina. Het is een plaats van gebed en van onderricht voor de islamieten. In zijn meest eenvoudige vorm omvat de moskee een grote gebedszaal met een logia, georiënteerd naar Mekka, van waaruit de imam het gebed leidt.

In de gebedszaal bevindt zich geen meubilair, geen menselijke of dierlijke afbeeldingen. Enkel geometrische figuren en/of kalligrafieën van de Koran versieren de muren. De vloer is meestal met tapijten bedekt.

De moskee is dus een sobere en heilige plaats waar men zich rustig voelt. Buiten de gebedstijden kan men er rusten, studeren, praten met vrienden.

Ook vrouwen kunnen in de moskee komen bidden, alhoewel hen wordt aangeraden om thuis te bidden.

de belangrijke rol die de politiek gespeeld heeft in de Turkse moskeeën in Brussel tot het eind van de jaren zeventig, en in de aanwezigheid van groep Alawieten onder de Turkse migranten. Deze gemeenschap bezoekt geen soennitische moskeeën.

In haast elke moskee bevindt zich een Koranschool, waar aan kinderen de Koran onderwezen wordt, zowel op de traditionele wijze (de kinderen zitten op de grond met schrijfplankjes en leren, al reciterend, de Koran van buiten) als op een meer moderne wijze. In de verschil-

lende methodes staat de 'leraar', een zeer autoritair figuur, centraal.

De moskeeën nemen een belangrijke plaats in het gemeenschapsleven in en vormen een sterke omkadering. Door hun werking en functies zijn ze zeer belangrijk voor de eerste generatie migranten. Of dit ook geldt en zal gelden voor de jongere migrantenbevolking, is een open vraag.

(1) Bastenier A., Dassetto F., *L'islam transplanté*, Epo, Berchem, 1985, blz. 55 - 108.

EEN WETTELIJK KADER VOOR DE ISLAM (1) (2)

Het principe van de vrijheid van eredienst is opgenomen in de Belgische grondwet. Artikel 14 stelt : 'De vrijheid van eredienst, de vrije openbare uitoefening ervan, alsmede de vrijheid om op elk gebied zijn mening te uiten, zijn gewaarborgd ...'. Verder stelt artikel 16 van de grondwet : 'De staat heeft niet het recht zich te bemoeien met de benoeming of de installatie der bedienaren van enige eredienst of hun te verbieden briefwisseling te houden met hun overheid ...'. Artikel 117 tenslotte bepaalt : 'De wedden en pensioenen van de bedienaren der eredienst komen ten laste van de Staat'.

De wet van 4 maart 1870 inzake de temporalia (of tijdelijke goederen) van de eredienst - hoofdzakelijk bedoeld om de boekhouding van de kerkfabrieken te organiseren en de voogdij te regelen - bepaalde dat in België de

katholieke, de protestantse, de anglicaanse en de joodse eredienst als dusdanig werden erkend. Daarmee breidde deze wet de toepassing van artikel 117 van de grondwet uit, wat tot dan toe tot de katholieke en protestantse godsdienst beperkt was gebleven. De vergoedingen en de pensioenen van de bedienaren der eredienst konden nu geregeld worden en het recht op gebouwen om erediensten te houden (temporalia), werd voorzien. Deze wetgeving vormde de basis om het godsdienstondericht in de onderwijsnetten te organiseren.

(1) A. Bastenier en F. Dassetto, *L'islam transplanté*, EPO, Berchem, 1985, blz. 166 - 194.

(2) F. Hitchinson, *De Islam in België. Een sociologische probleemstelling*, eindverhandeling, K.U.L., 1978, blz. 41 e.v.

De wet tot erkenning van de besturen, belast met het beheer van de temporaliteiten van de islamitische eredienst - 19 juli 1974 (B.S. 23. 8.74)

Reeds in '71 werd een eerste wetsvoorstel ingediend om de islamitische eredienst in België te erkennen. In de loop van de daaropvolgende legislatuur werd de huidige wet door Kamer en Senaat aangenomen. Door deze wet werd de islamitische eredienst op gelijke voet gesteld met de katholieke, protestantse, anglicaanse en joodse godsdienst. In 1985 gebeurde hetzelfde met de orthodoxe godsdienst.

Artikel 2 van deze wet stelt :

"In hoofdstuk III van dezelfde wet (wet van 4 maart 1870) wordt een nieuw artikel 19bis ingevoegd, luidend als volgt:

Artikel 19bis. De besturen die eigen zijn aan de islamitische eredienst worden op dezelfde wijze geregeld, op basis van het grondgebied van de provincie.

De voogdij over die besturen wordt uitgeoefend door de Minister van Justitie. Hun oprichting, evenals de burgerlijke handelingen die zij verrichten en de aanvaarding van giften die hun gedaan worden, zijn evenwel onderworpen aan de machtiging van de Koning. In ieder geval is het advies van de betrokken bestendige deputaties van de provincieraden vereist.

De geldelijke tegemoetkomingen van de gemeenten ten voordele van de bedienaars en de besturen der erediensten bepaald in de vorige artikelen, zijn ten laste van de provincies wat de islamitische eredienst betreft."

Met deze wet speelde de Belgische overheid in op een aantal ontwikkelingen uit de zestiger jaren :

* de overkomst van gastarbeiders uit islamitische landen, zoals Turkije en Marokko. Men schatte het aantal islamieten in België in 1974 op ongeveer 100.000.

* de internationale rol die België en Brussel toebedeeld kregen door de komst van de E.G.-administratie.

* het pleidooi van vertegenwoordigers van

islamitische landen voor een erkenning van de Islam in België. Toen het Cultureel Islamitische Centrum erkend werd als internationale vereniging en het 'Oosters paviljoen' in concessie kreeg, pleitte de Marokkaanse ambassadeur in zijn toespraak voor een officiële erkenning van de Islam in België.

Hoe werd deze wet nu toegepast ? Om de wet zijn volledige uitwerking te laten krijgen, moesten volgende regels opgesteld worden :

1. K.B.'s die de inrichting van de comité's belast met de temporalia van de eredienst, regelen.
2. Een wet inzake de wedden van de bedienaars van de Islam.
3. K.B.'s die de opgerichte besturen van de eredienst erkennen, met vaststelling van de territoriale omschrijving van elk van deze besturen.
4. Een wet i.v.m. islamonderricht in het onderwijs.

* * *

Werd dit alles gerealiseerd ?

Het K.B. van 3/5/78 tot inrichting van de comité's, belast met het beheer van de temporaliteiten van de erkende islamitische gemeenschappen.

Dit K.B. bevat de uitvoeringsmaatregelen, voorzien in artikel 2 van de wet van 1974. Eerst wordt de erkenningsprocedure van de islamitische gemeenschappen bepaald en de inrichting van de administratie, belast met het beheer van de temporaliteiten, in de vorm van comité's. De erkenning zelf van de islamitische gemeenschappen dient bij K.B. te worden geregeld. Deze erkenning zal als gevolg hebben dat deze gemeenschap een beheerscomité voor de temporaliteiten kan inrichten. De leden van het comité worden aangeduid door de leden van de islamitische gemeenschap die mogen kiezen (voorwaarden zijn

tenminste 18 jaar zijn en ingeschreven in het register van de moskee).

Het K.B. bepaalt verder dat de verschillende stromingen in de Islam aan bod moeten kunnen komen en voorziet daarvoor de mogelijkheid om kiezerskolleges samen te stellen volgens stroming. Tenslotte voorziet dit K.B. dat de eerste verkiezingen van beheerscomités zullen georganiseerd worden door het Cultureel Islamitisch Centrum.

Wet van 21/1/1981 met betrekking tot de vergoedingen van de bedienaars der eredienst.

Deze wet, die de vroegere wet van 2/8/74 in verband met de vergoedingen van bedienaars der eredienst wijzigt, stelt de Islam op gelijke hoogte met de andere erkende godsdiensten. Konkreet deelt deze wet de bedienaars in volgens een bepaalde rangorde : de directeur - Imam van het Cultureel Islamitisch Centrum, de eerste aangewezen Imams en de Imams. Deze hiërarchische indeling werd geïnspireerd door een gelijkaardige regeling in de protestantse godsdienst, waar men ook de functies van eerste aangewezen pastor en hulppastor kent. Voor de vergoedingen werd rekening gehouden met de numerieke belangrijkheid van de islamitische gelovigen in België (in 1981 door

Vergoedingen van bedienaars van de eredienst (uit 'L'islam transplanté, blz. 171)

	Fonction	Traitements (aux termes de la loi du 23.1.81)
Catholiques	Archevêque	1.854.154
	Evêques	1.487.398
	Vicaires Généraux	526.243
	Curés, vicaires, desservants	287.465
Protestants	Pasteur Président	1.157.878
	Premiers Pasteurs	477.342
	Seconds Pasteurs	397.878
	Pasteurs auxiliaires	287.465
Israélites	Grand Rabbin	825.760
	Rabbins	357.127
	Ministres officiants	287.465
Islamiques	Imam Directeur du Centre Islamique	576.660
	Imams premiers en rang	477.342
	Imams	287.465

Deze bedragen werden verhoogd met 4 % (jan. '74) en 6 % (juli '76). Daarenboven ontvangen de bedienaars der eredienst een haard- of standplaatsvergoeding, kinderbijslag en vakantiegeld.

het Ministerie van Justitie op 180.000 geschat).

huidige situatie

Begin 1986 hebben al deze wettelijke bepalingen nog geen uitvoering gekregen. Immers, de lokale islamitische gemeenschappen werden nog niet bij K.B. erkend. De reden daarvoor is moeilijk te achterhalen. Waarschijnlijk heeft de overheid, in casu de Minister van Justitie, het erg moeilijk met een godsdienst die geen hiërarchische structurering kent en met het konkreet vertalen van de notie 'representativiteit', zoals in de wet gesteld.

Zeër recent kwam daarbij nog de politieke stemmingmakerij tegen de zogenaamde 'fundamentalistische' stroming in de Islam.

In juli lazen we in het Bulletin van Vragen en Antwoorden van de Kamer :

" Uit een bekommernis tot democratisering werd beslist het koninklijk besluit van 3 mei 1978 tot inrichting van de comités, belast met het beheer van de temporalien van de erkende islamitische gemeenschappen, te vervangen door een nieuw koninklijk besluit tot erkenning, onder meer, van een hoge raad als representatief orgaan van islamieten in België.

Dit vereist nochtans vooraf, dat de wet van 4 maart 1870 op het tijdelijke der erediensten gewijzigd wordt, door in artikel 19bis het principe in te voeren volgens hetwelk de betrekkingen met de burgerlijke overheid verzekerd zullen worden door het representatief orgaan van islamieten in België.

Zulks heeft voor gevolg dat in de huidige stand van zaken, geen enkele wedde uitbetaald wordt aan de imams en dat nog geen enkele subsidie toegekend werd voor het bouwen of het onderhoud van de gebouwen noch voor de uitoefening van de islamitische eredienst.

Het aantal bezoldigingen dat door de Schatkist vereffend zal worden, zal afhankelijk zijn van het aantal islamitische gemeenschappen die wettelijk erkend zullen worden." (1)

Volgens het Cultureel Islamitisch Centrum gaan de zaken hun normale gang : de gelovigen worden geïnformeerd over de verkiezingen

en binnenkort zal de verkiezingsprocedure worden ingezet.

Het islamonderricht in het primair en secundair onderwijs.

Het godsdienstonderwijs in België wordt geregeld door de wetten van 29/5/59 en 11/7/73, de zogenaamde Schoolpaktwetten.

De wet van 19/7/74 i.v.m. de erkenning van de Islam, moest noodzakelijkerwijs ook zijn uitwerking vinden in het onderwijs. In juli '75 worden de schoolhoofden dan ook aangeschreven om van het schooljaar 75/76 af cursussen islamonderricht te geven aan kinderen, wiens ouders dit wensen. Zo werd een experimentele periode ingezet, want de eigenlijke wet die de organisatie van islamonderricht toestond, kwam slechts op 20/2/78 tot stand. Ze wijzigde artikel 8 van de wet van 29/5/59.

De konkrete gevolgen van de erkenning van de Islam werden vrij vlug duidelijk. Jaar na jaar steeg het aantal onderwijsinstellingen die islamonderricht organiseerden en ook het aantal leerlingen en het aantal islamonderwijzers steeg. Deze aangroei was natuurlijk het grootst in het Rijksonderwijs en het gemeentelijk onderwijs, aangezien het vrij katholiek onderwijs deze cursus niet moet, maar wel kan inrichten. Als dit het geval is, genieten ze van eenzelfde regeling als het Rijks- en het officieel gesubsidieerd onderwijs voor de betaling van de leraars.

In het schooljaar 84/85 volgden 10.159 leerlingen islamonderricht in Vlaanderen, waarvan 970 in het vrij (!) lager onderwijs in Limburg. Dit onderricht werd gegeven door 48 le-

(1) Bulletin van Vragen en Antwoorden - Kamer, vraag nr. 163 van de heer Dillen dd 26 mei 1986, 1/7/86 (26), blz. 2627.

NCOS biedt aan

Ik was wel
verwonderd toen
ik merkte dat
11.11.11. zo veel
meer is dan geld
inzamelen voor de
Derde Wereld
(Kurt Van
Eeghem)

11.11.11.

NCOS

INHOUD

Derde Wereldromans	p.2
Verhalen/Gedichten	p.4
Landenmappen	p.5
Anti-racisme Reeks	p.5
Kinderboeken	p.6
Vierkantreeks	p.6
Onderwijsbrochures	p.6
NCOS-uitgaven	p.7
NCOS-kalender	p.8
Wenskaarten	p.8
Enterprise	p.8

TIENTALLEN KANSEN OM DE DERDE WERELD TE VERKENNEN IN WOORD EN BEELD

KIJK VLUG BINNENIN

ROMANS UIT DE DERDE WERELD

DE DERDE SPREKER SERIE

is een ongeëvenaarde reeks van romans uit de Derde Wereld, mee uitgegeven door het NCOS. Tot nog toe verschenen ruim 60 titels uit meer dan 40 landen. Mogen we de meeste daarvan kort aan u voorstellen?

ROMANS UIT AFRIKA

De oude man en de medaille
Ferdinand Oyono (Kameroen)

Kema merkt hoe waardeloos een medaille kan zijn, als hij ziet hoe zijn eens zo trotse volk moet buigen voor de koloniale overheersers.

395 fr. bestelnr. 1105

Verloren land
Castro Soromenho (Angola)

Een Portugees ambtenaar heeft eindelijk de moed te breken met het beleid van koloniale onderdrukkers.

395 fr. bestelnr. 1104

HOE BESTELLEN ?

1. **Bestellen.** U bestelt met de antwoordstrook p. 7-8
2. **Extra bestellen.** Is de antwoordstrook vol, stuur dan een briefje met uw keuze (bestelnrs. niet vergeten!) naar NCOS-DOCENT, Lakensestraat 76, 1000 Brussel.
3. **Telefonisch bestellen.** Dat kan ook, alle werkdagen van 8.30 tot 17 uur op nr. 02/218.31.67
4. **Prijzen.** In alle prijzen is de BTW inbegrepen. Wij rekenen u wel nog de portkosten en, afhankelijk van het produkt, ± 10 fr. voor de verpakking.
5. **Verzending.** Omvangrijke bestellingen kunnen mogelijk in twee gedeelten worden uitgevoerd.
6. **Betaling.** Deze gebeurt na toezending van uw bestelling. Wij delen u dan mee hoe u kan betalen.
7. **Uitverkocht.** Ondanks vele voorzorgen kunnen artikelen uitverkocht raken. U ontvangt dan bericht.
8. **Vragen of klachten.** Een briefje naar het onder 2. vermelde adres is in dergelijk geval het beste (vermeld wel uw tel. nr.).

De afvallige
Mike Mwaura (Kenia)

Een vader ontzegt zich veel om zijn zoon te laten studeren, maar deze wordt opgezogen door de grote stad.

395 fr. bestelnr. 1106

Einde van een imperium (2 delen)
Sembène Ousmane (Senegal)

Met scherpe en kritische pen beschrijft Ousmane de nieuwe Afrikaanse tijd in zijn land. We zien de (vreedzame) opvolgingsstrijd tussen twee generaties Afrikanen, tussen twee verschillende visies.

395 fr. per deel bestelnr. 1114 (deel I)
bestelnr. 1115 (deel II)

Gebod voor de afwezige
Tahar Ben Jelloun (Marokko)

Een spookachtige roman over twee zwervers en een prostituee die gezamenlijk een reis gaan maken door Marokko.

465 fr. bestelnr. 1108

Een geweer in de hand, een gedicht op zak
E. Dongala (Afrika)

Een verhaal over een denkbeeldige politieke situatie in Afrika, dat echter wel op de werkelijkheid gebaseerd is o.a. op de vrijheidsstrijd in Zuid-Afrika.

395 fr. bestelnr. 1118

Gisteren is voorbij
A. Benhedouga (Algerije)

Een onderwijzer voert een strijd om allerlei hervormingen door te voeren en botst daarbij op tegenstand van traditionele en religieuze vooroordelen.

395 fr. bestelnr. 1102

Hongerjaren
Mohammed Shoukri (Marokko)

De harde jeugd van de auteur in Tanger. Armoede, onrecht, diefstal en prostitutie zijn onderdeel van zijn dagelijkse leven.

395 fr. bestelnr. 1109

Jeugd in Aké
Wole Soyinka (Nigeria)

Autobiografische beschrijving van Soyinka's eerste twaalf levensjaren, waarin we ondermeer kennismaken met zijn familie waarin altijd van alles gebeurde.

465 fr. bestelnr. 1112

Kruis van Goud
Lauretta Ngcobo (Zuid-Afrika)

Deze schitterende roman geeft de strijd weer die zwarten doormaken in hun poging te leven met apartheid.

465 fr. bestelnr. 1117

De Marabi dans
Modikwe Dikobe (Zuid-Afrika)

Over het dilemma om terug te keren naar de stammenmaatschappij of de Marabi-feesten; de kulturele afvalresten in de reusachtige goudstad Kaapstad.

395 fr. bestelnr. 1121

Opgepakt
Legson Kayira (Malawi)

Een beeld van een situatie van volkomen rechteloosheid: het leven in een concentratiekamp en een opstand van jongeren aan de kant van de onderdrukkers.

395 fr. bestelnr. 1107

Deze boeiende boeken werden geschreven door auteurs uit Afrika, Azië en Latijns-Amerika. Zij voeren u een andere wereld binnen en gunnen u zo een blik van binnenuit die meer duidelijk maakt dan een reportage of reisverslag zou kunnen.

De slager van Kouta
M.M. Diabaté (Mali)

De slager van Kouta slaagt erin om de bewoners, ondanks de grote droogte, van vlees te voorzien. Een Tjil Uilenspiegel-achtige roman.

395 fr. bestelnr. 1119

Uur van afrekening
Alex la Guma (Zuid-Afrika)

Na een gedwongen verhuizing van een Afrikaans dorp en het volk van chieft Hlangeni rijst langzamerhand verzet tegen de methoden van de blanke Zuidafrikanen.

395 fr. bestelnr. 1116

Een vrouw voor mijn zoon
Ali Ghalem (Algerije)

Fatiha wordt tegen haar zin uitgehuwelijkt en moet bij haar schoonfamilie intrekken. Daar beginnen de problemen pas echt.

395 fr. bestelnr. 1103

Wind uit het Zuiden
Abdelhamid Benhedouga (Algerije)

Een studente dreigt uitgehuwelijkt te worden aan de burgemeester en vlucht. Een verhaal over de strijd tussen oude en nieuwe normen en waarden.

395 fr. bestelnr. 1122

Xala
Sembène Ousmane (Senegal)

Over de «moderne» polygamie, de magische praktijken van Afrikaanse genezers en over de positie van de vrouw.

360 fr. bestelnr. 1120

De zwarte dokwerker
Sembène Ousmane (Senegal)

Diaw Falla, een zwarte dokwerker in Marseille, probeert zijn boek gepubliceerd te krijgen... Het boek geeft een indringend beeld over de situatie van buitenlands arbeiders in een westerse samenleving.

395 fr. bestelnr. 1113

De zegeningen van het moederschap
Buchi Emecheta (Nigeria)

Een levendige en ontroerende beschrijving van de emancipatiestrijd van Nnu Ego, de vrouwelijke hoofdpersoon in deze roman. Nnu Ego is zowat de belichaming van de Afrikaanse vrouw.

465 fr. bestelnr. 1110

Als er regen komt
Bessie Head (Botswana)

Een vluchteling helpt de kloof te overbruggen tussen een ontwikkelingswerker en de bewoners die hij wil helpen een menswaardiger bestaan op te bouwen.

395 fr. bestelnr. 1101

Mijn Mercedes is groter
Nkem Nwankwo (Nigeria)

Wie een grote auto heeft, bezit aanzien en macht. Maar wanneer je je auto kwijt raakt, kun je opnieuw beginnen!

395 fr. bestelnr. 1111

ROMANS UIT AZIE

Reeler op de Padma
M. Bandopadhyaya (Bangladesh)

Over het samenspel tussen de rivier de Padma en een visser, die voor zijn bestaan van de rivier afhankelijk is.

395 fr. bestelnr. 1201

Mis in Manila
F. Sionil José (Filippijnen)

Hoewel Pepe niet veel wil weten van revolutionaire leuzen en idealistische betogingen wordt hij, voornamelijk door de dood van een vriend die tijdens een protestmars wordt neergeknald, gegrepen door de geest van de revolutie.

465 fr. bestelnr. 1202

De weg
B.B. Banerji (India - Bengalen)

Over een Brahmanse familie in een klein dorp: de dagelijkse gang van zaken, de sleur van het gewone leven maar ook de opwindende grote feesten en het bezingen van de natuur.

565 fr. bestelnr. 1203

Naakt in Deken
V. Kulkarni (India)

Een kasteloze jongen probeert zich een plaats te veroveren binnen het kastenstelsel.

395 fr. bestelnr. 1204

Romancyclus van Pramodya Ananta Toer
(Indonesië)

De bekende auteur Pramodya Ananta Toer wordt wel eens de Indonesische Multatuli genoemd. Van hem zijn inmiddels in de Derde Spreker Serie drie delen verschenen van een vier-delige romancyclus over de ontwikkeling van het Indonesische nationalisme (deel vier is in voorbereiding). De delen zijn afzonderlijk te lezen.

Aarde der mensen
565 fr. bestelnr. 1205

Kind van alle volken
565 fr. bestelnr. 1206

Voetsporen
565 fr. bestelnr. 1207

Het Nationaal Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking (NCOS) is:

- * de koepel van de Vlaamse niet-gouvernementele ontwikkelingsorganisaties
- * de organisator van de jaarlijkse 11.11.11-actie.

Het NCOS staat voor:

- * financiële steunverlening aan projecten in de Derde Wereld
- * sensibilisering van de bevolking over de ontwikkelingsproblematiek
- * politieke actie voor een beter Noord-Zuidbeleid.

De cactus
Sahar Khalifa (Westbank)

De Palestijnse Abel wordt door geldgebrek gedwongen voor de Israël's te werken. Konflikten zijn onvermijdelijk.

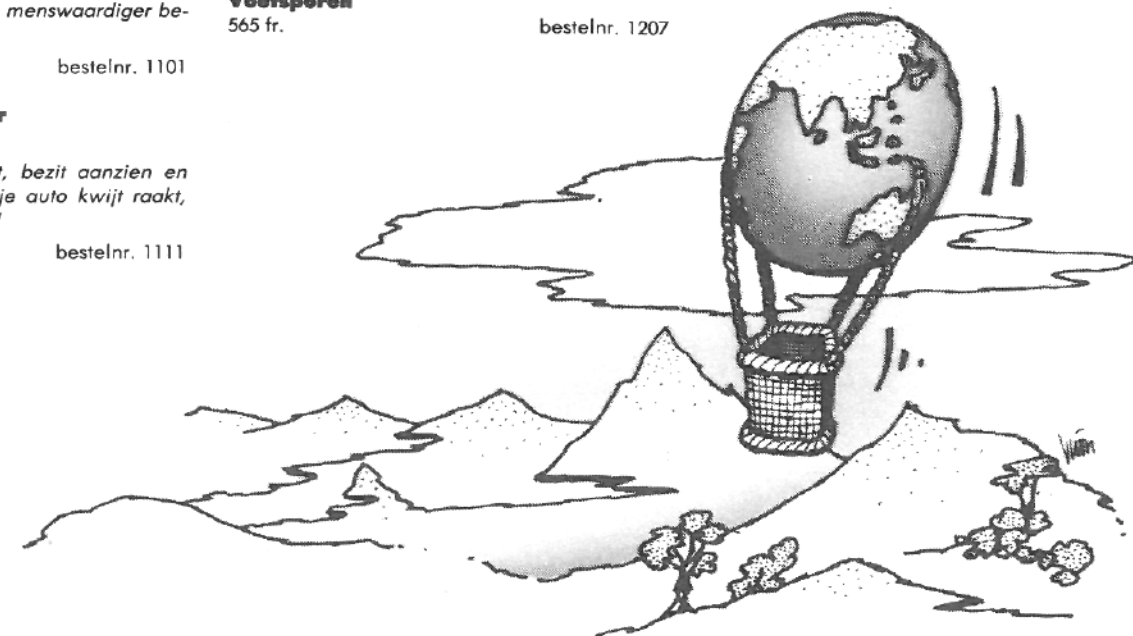
395 fr. bestelnr. 1208

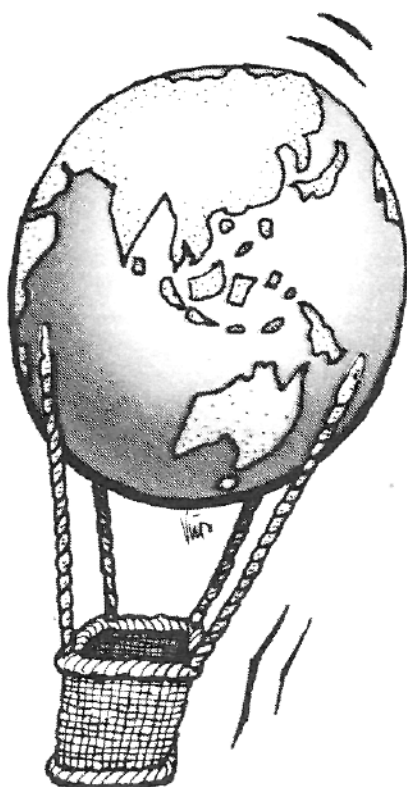
OCEANIE

Kroniek van Sapepe
Albert Wendt (West-Samoa)

De machtslust van Tavilopepe veroorzaakt de nodige onrust onder zijn dorpsgenoten. Tegen de achtergrond van dit verhaal geeft de auteur een uitstekende schets van het leven op dit eiland in de Stille Zuidzee, de oorspronkelijke cultuur, de vervreemding.

565 fr. bestelnr. 1401

ROMANS UIT LATIJNS-AMERIKA

Dit leven is een leugen

Elena Poniatowska (Mexico)

Ontroerende roman over het leven en denken van een gelovige Mexicaanse vrouw.

565 fr.

bestelnr. 1301

Een dag in El Salvador

Manuel Argueta (El Salvador)

De vrouw van een boerenleider beschrijft de dag dat haar man opgepakt, gemarteld en vermoord wordt.

395 fr.

bestelnr. 1303

Dagen en nachten van oorlog en liefde

Eduardo Galeano (Latijns-Amerika)

Aan de hand van treffende anekdotes wordt de sfeer van angst en terreur in Latijns-Amerika weergegeven.

395 fr.

bestelnr. 1311

Duisternis over Jacmel

Jean Métellus (Haïti)

Politieke besommeringen in een stadje op het eiland Haïti. Charles Piquette en Gros Nina bewijzen dat de gewone Haïtaan kan overleven zonder in corruptie te vervallen. Dit in tegenstelling tot de gegoede klasse.

565 fr.

bestelnr. 1305

God glimlacht

Edris St Amand (Haïti)

Het verhaal van twee plattelandsfamilies. De ene rijk en grootgrondbezitter, de ander protestant, maar o zo bijgelovig.

465 fr.

bestelnr. 1306

Hellica

Hugo Neira (Peru)

Een tachtigjarige boer vertelt over grootgrondbezitters, klassejustitie en de corruptie van ambtenaren.

360 fr.

bestelnr. 1310

Joey Tyson

Andrew Salkey (Jamaica)

Een hoogleraar mag zijn land niet meer binnen. Dit leidt tot grote onrust in de stad, waarbij ook Joey en zijn familie betrokken raken. (vanaf 14 jaar)

395 fr.

bestelnr. 1308

De kinderen van Sisyphus

H. Orlando Patterson (Jamaica)

Dinah, een prostituee, probeert te ontsnappen aan het leven in de krottenwijk.

395 fr.

bestelnr. 1307

De lange mars door de bergen

Omar Cabezas (Nicaragua)

Een guerrilla-strijder vertelt over de strijd die vanuit de bergen tegen diktator Somoza wordt gevoerd.

465 fr.

bestelnr. 1309

De moordenaar

Roy A.K. Heath (Guyana)

Een onzekere en wantrouwige jongen maakt zichzelf het leven hoe langer hoe moeilijker.

395 fr.

bestelnr. 1304

Herinneringen aan Alta Gracia

Salvador Garmendia (Venezuela)

Vanuit het ouderlijke huis verkent een jongen zichtbare en onzichtbare werelden en legt contact met de bewoners ervan.

395 fr.

bestelnr. 1312

De commandant

Manuel Pereira (Cuba)

Joaquin, zelf nog scholier, trekt de bergen in om de bevolking te leren lezen en schrijven.

395 fr.

bestelnr. 1302

«In de wereld van vandaag hebben we er alle belang bij de Derde Wereld beter te leren kennen. En de Derde Spreker Serie vormt daartoe een prima sleutel.»
(Maurits Coppieters, eresenator en voorzitter NCOS)

VERHALEN/ GEDICHTEN

In de Derde Spreker Serie zijn ook een aantal bundels verschenen:

Korte verhalen uit Afrika, Azië en Latijns-Amerika (2 delen)

Deel II is een jubileumbundel, uitgegeven naar aanleiding van het tienjarig bestaan van de Derde Spreker Serie in 1985. Voor deze gelegenheid werd dit boek van een stevige koft voorzien!

195 fr.

bestelnr. 1503 (deel I)

bestelnr. 1504 (deel II)

De betovering verbroken

Verhalen beschreven door en over vrouwen in Afrika, Azië en Latijns-Amerika.

465 fr.

bestelnr. 1501

Chuapi Punchapi Tutayaca

Verhalen over de Indianen in Latijns-Amerika

360 fr.

bestelnr. 1502

Stem van alarm, stem van vuur

Gedichten uit Afrika, Azië en Latijns-Amerika in een mooie uitvoering.

195 fr.

bestelnr. 1505

Wij hebben altijd over hen geschreven, nu is het tijd om hen zelf aan het woord te laten

ABONNEMENT OP DE DERDE SPREKER SERIE

Het is mogelijk via een abonnement heel nauw bij de serie betrokken te blijven. Dan ontvangt u alle romans die per jaar verschijnen - dat zijn er een achttal - met een korting van 15 %. U kan dit abonnement elk moment stopzetten.

Bestelnr. 1099

Dit boek ontvangt U
GRATIS
als u zich nu abonneert

ANTI- RACISME REEKS

De gekke Baobab

Ken Bugul

De ervaringen van een Senegalese studente in Brussel die daar de vernederingen van het racisme ervaart en haar vrouwzijn tot exotische aantrekkelijkheid gereduceerd ziet. Een dramatische en ontroerende roman.

485 fr.

bestelnr. 4101

De wet van Archi Ahmed

Mehdi Charef

Een verrassend debuut van deze Algerijnse schrijver die in felle dialogen en een flitsende stijl erin slaagt de sfeer en problemen rondom de tweede generatie gastarbeiders te tekenen.

485 fr.

bestelnr. 4102

Gastvrijheid

Tahar Ben Jelloun

De omstandigheden van buitenlandse minderheden in Frankrijk, waar racisme en geweld steeds nadrukkelijker aan de dag treden. Ook voor ons land een waarschuwend boek!

485 fr.

bestelnr. 4103

SNEL VEEL WETEN OVER ONTWIKKELINGSLANDEN ?

LANDENMAPPEN WEGWIJZERS IN DE DERDE WERELD

Een landenmap van Novib is de oplossing voor wie over een land snel veel wil weten. Dat kan zijn omdat u van plan bent naar dat land op reis te gaan, omdat uw kinderen een schooltaak moeten maken of uit louter belangstelling.

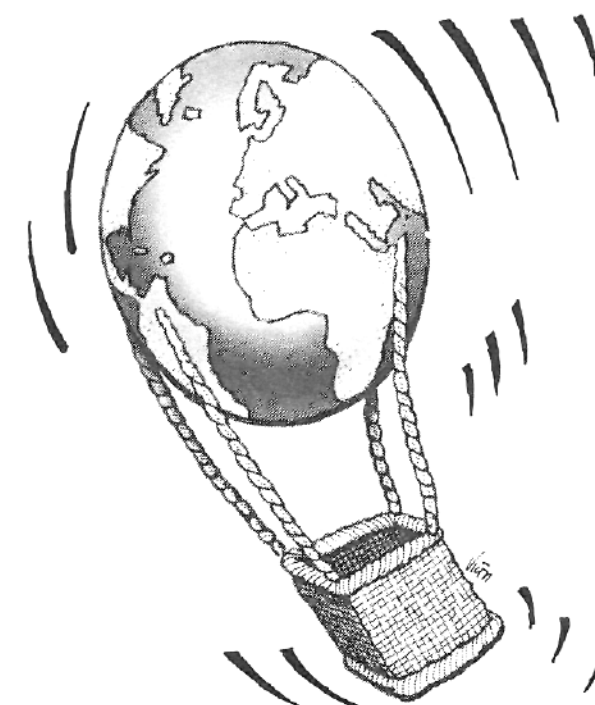
De landenmappen bestaan voor de ene helft uit foto's en illustraties en voor de andere helft uit bondige, heldere teksten. De informatie is zo objectief en actueel mogelijk (elke landenmap wordt regelmatig bijgewerkt). Alle mappen hebben dezelfde indeling: feiten en cijfers, geschiedenis, politiek, economie, cultuur, hulpverlening, een specifiek onderwerp i.v.m. het land, bronvermelding.

De mappen kosten 185 frank. Per jaar verschijnen er een tiental. Voor bestellingen, vermeld de bestelnummers die tussen haakjes staan.

Afghanistan (2201)	Irak (2207)	Paraguay (2316)
Argentinië (2301)	Iran (2208)	Peru (2317)
Bangladesh (2202)	Jamaica (2312)	Saoedi-Arabië (2212)
Bolivia (2302)	Kaapverdië (2105)	Senegal (2116)
Boven-Volta (2101)	Kenya (2106)	Singapore (2213)
Brazilië (2303)	Libanon (2209)	Soedan (2117)
Cambodja (2203)	Liberia (2107)	Suriname (2318)
Chili (2304)	Libië (2108)	Syrië (2214)
China (2204)	Madagascar (2109)	Tanzania (2118)
Colombia (2305)	Malawi (2110)	Tunesië (2119)
Cuba (2306)	Maleisië (2210)	Turkije (2215)
Dominik. Rep. (2307)	Mali (2111)	Uruguay (2319)
Egypte (2102)	Marokko (2112)	Venezuela (2320)
El Salvador (2308)	Mexico (2313)	Vietnam (2216)
Ghana (2103)	Mozambique (2113)	Zaire (2120)
Guatemala (2309)	Ndl. Antillen (2314)	Zambia (2121)
Guinee (2104)	Nicaragua (2315)	Zimbabwe (2122)
Guyana (2310)	Nigeria (2114)	Zuid-Afrika (2123)
Haïti (2311)	India (2205)	Oeganda (2115)
Indonesië (2206)	Oman (2211)	

ABONNEMENT

Abonneren op de Novib-landenmappen kan ook. Dan krijgt u 15% korting op elke nieuwe landenmap die u bij verschijnen automatisch wordt toegestuurd. Dit abonnement kan elk moment worden opgezegd. Voor een abonnement, bestelnr. 2099.

NCOS-KALENDER 1987

Twaalf kleurige foto's uit de Derde Wereld, samen in één kalender. Met op elke achterkant een verhaal. Het formaat van de kalender is 60 x 27 cm (5 bestellen = 1 extra gratis)

360 fr. bestelnr. 9100

BENT U LEERKRACHT IN HET 5DE OF 6DE LEERJAAR ?

Dan is de kalender voor u een prima instrument om in de klas te gebruiken. Dit is te danken aan de boeiende bundel lessuggesties die jaarlijks door een groep dynamische leerkrachten wordt uitgewerkt. Deze bundel heet **«Wereldreis in 12 maanden»** en kent samen met de kalender een groeiend succes in het onderwijs.

65 ft.

bestelnr. 8104

TWAALF KLEURIGE WENSEN!

Met prachtige foto's uit de jongste kalenders werd een nieuwe serie kleurige wenskaarten samengesteld.

In een glanzende, geverniste kwaliteitsuitvoering. Natuurlijk mét de bijhorende enveloppen en verpakt in een handig mapje.

Geschikt voor talloze gelegenheden (4 bestellen = 1 extra gratis)

275 fr.

bestelnr. 9200

ENTERPRISE

Een opwindend avontuur in de wereld van de multinationals. Enterprise is het nieuwe spel van onze Nederlandse zusterorganisatie Novib. Een spannend spel voor 3 tot 6 spelers vanaf 12 jaar. U gaat handelen in grondstoffen, trekt fabrieken op en wordt zelfs een multinationale onderneming ! Tot een medespeler u de voet dwars zet... Enterprise geeft al spelend inzicht in een aantal aspecten van de wereldhandel in grondstoffen en producten. De opdrachten in het spel tonen hoe het er in onze wereld aan toe gaat en met welke handelsproblemen de Derde Wereld te kampen heeft. Want de Derde Wereld verdient beter ! Voór alles is Enterprise een spannend spel waarmee u vele gezellige avonden kunt vullen !

975 fr.

bestelnr. 9300

Niet op de openbare weg gooien.
V.U. Bert Cleymans, Lakensestraat 76, 1000 Brussel.
Bijlage bij: **De Wereld Morgen** 86/10, **Wereldwijd** nr. 169-okt. '86, **WeeWeerkant** nr. 257-1 dec. '86, **Solidaridad** nr. 163-nov. '86, **Over en Weer** nov. '86, **Protest** 86/11, **Bareel** nr. 35-aug./okt. '86, **Terzake** 86/4, **Dubelpunt** nov. '86, **CVN-krant** 86/3, **Inka** 87/1, **Hefboom** 87/1, **Solidair** 87/1, **Quetzal** 87/1, **Karibu** 87/1, **De Nieuwe Maand** okt. '86.

BESTELSTROOK (vervolg)

[illegible]

Terugsturen naar NCOS-DOCENT, Lakensestraat 76, 1000 Brussel.

De eerste 250 bestellers krijgen gratis de 11.11.11.-autosticker «Omdat honger een onrecht is» (50 cm x 5 cm).

Vergeet niet uw naam en adres in te vullen aan de andere kant. Dank.

Artikel 8 en 9 van de wet van 29/5/59 luiden als volgt :

Art. 8 In de officiële inrichtingen (alsmede in de pluralistische inrichtingen) voor lager en secundair onderwijs met volledig leerplan, omvat de lesrooster per week ten minste twee uren godsdienst en twee uren zedenleer.

Onder godsdienstonderricht wordt verstaan het onderricht in de katholieke, protestantse of israëlitische godsdienst en in de op die godsdienst berustende zedenleer. Onder onderricht in de zedenleer wordt verstaan het onderricht in de niet-confessionele zedenleer.

Bij de eerste inschrijving van het kind is het gezinshoofd, de voogd of degene aan wiens hoede het kind is toevertrouwd, gehouden bij ondertekende verklaring voor het kind cursus in de godsdienst of cursus in de zedenleer te kiezen.

Zo de keuze op de cursus in de godsdienst valt, wordt de gekozen godsdienst uitdrukkelijk in de verklaring vermeld.

Het model van de verklaring betreffende de keuze tussen godsdienst of zedenleer wordt door de Koning vastgesteld. Deze verklaring vermeldt uitdrukkelijk :

a) dat het gezinshoofd door de wet geheel vrij wordt gelaten

b) dat het streng verboden is in dit opzigt enige drukking op hem uit te oefenen en welke tuchtmaatregelen met dat verbod gepaard gaan

c) dat het gezinshoofd over een termijn van drie dagen beschikt om de behoorlijk ondertekende verklaring terug te geven

Degene die de verklaring aflegt kan bij het begin van het schooljaar zijn keuze wijzigen. (...)

Art 9 In de onderwijsinrichtingen van de Staat wordt het godsdienstonderricht verstrekt door bedienaars van de eredienst of hun afgevaardigde die door de Minister van Openbaar Onderwijs op voordracht van de

hoofden van de betrokken erediensten worden benoemd.

In de andere officiële inrichtingen voor secundair onderwijs wordt het verstrekt door de bedienaars van de erediensten of hun afgevaardigde, die door de inrichtende macht op voordracht van de hoofden van de betrokken erediensten worden benoemd.

In de officiële lagere scholen die niet door de Staat tot stand zijn gebracht, worden de bedienaars van de onderscheiden erediensten verzocht het godsdienstonderwijs te verstrekken of het onder hun toezicht te laten verstrekken, hetzij door een onderwijzer van de inrichting, hetzij door een persoon die door de inrichtende macht daartoe wordt aanvaard.

De inspectie van de godsdienstcursussen in de onderwijsinrichtingen van de Staat wordt verricht door de afgevaardigden van de hoofden der erediensden, die door de Minister van Openbaar Onderwijs op voordracht van de hoofden van de betrokken erediensden worden benoemd.

In de andere officiële onderwijsinrichtingen wordt de inspectie van het godsdienstondericht verricht door de afgevaardigden van de hoofden der erediensten. Die afgevaardigden vervullen hun opdracht onder de bij koninklijk besluit te bepalen voorwaarden.

De hoofden van de erediensten geven kennis van de benoeming van hun afgevaardigden aan de Minister van Openbaar Onderwijs, die, na daarvan akte te hebben verleend, de nodige inlichtingen aan de betrokken besturen en aan de bevoegde inspecteurs van het Rijks-onderwijs doet toekomen.

Ieder jaar zendt het hoofd van elke eredienst in de maand oktober aan de Minister van Openbaar Onderwijs een omstandig verslag over de wijze waarop het godsdienstonderricht in deze inrichtingen gegeven wordt.

raars in 184 instellingen in het lager en in 105 instellingen in het sekundair onderwijs.

Al deze gegevens laten ons toe vast te stellen dat het aantal leerlingen die islamonder-richt volgen in België sinds 1977 verdrie-dubbeld is en ongeveer 40 % van het poten-tieel aantal leerlingen uitmaakt. Er zijn in België meer dan 300 islamleraars ($1/3^{\text{de}}$ van Turkse en $2/3^{\text{de}}$ van diverse nationaliteiten).

Ze vertegenwoordigen een uitgave van ongeveer 130 miljoen op de onderwijsbegroting.

We kunnen besluiten dat de snelle uitvoering van de wet van 19/7/74 op onderwijsvlak sterk contrasteert met de houding van het Ministerie van Justitie als het gaat om de effectieve erkenning van de islamitische gemeenschappen.

Het islamonderwijs in België (alle netten).
uit 'l'islam transplanté', blz. 176.

	77/78	78/79	79/80	80/81	81/82
<u>aantal leerlingen</u>					
lager	4.824	8.086	10.530	14.141	15.565
sekundair	2.231	2.394	3.400	4.254	5.097
totaal	7.055	10.480	13.930	18.395	20.662
<u>aantal leerkrachten</u>					
	68	99	128	175	193
<u>aantal instellingen</u>					
lager	93	169	22	318	332
sekundair	47	81	80	103	113
totaal	140	240	302	421	445

Bron : Cultureel Islamitisch Centrum

Het Cultureel Islamitisch Centrum heeft in deze materie als gangmaker gewerkt, ondanks de protesten van sommige islamitische gemeenschappen (zie verder). Inderdaad, sinds 1975 is de Imam - Directeur van het Centrum door de Minister van Onderwijs erkend om de islamleraars voor te dragen. In 1981 werd het sekretariaat van het Islamitisch Onderwijs opgericht en geïnstalleerd in het Cultureel Islamitisch Centrum, met de hulp van de Islamitische Wereldliga. Dit sekretariaat neemt de administratieve en pedagogische taken i.v.m. het islamonderwijs op zich : aanwerving en voordracht van leraars, programma-opbouw, schoolboeken, redactie van de circulaires,

* * *

De groeiende aanwezigheid van migranten uit islamitische landen in België en de moeilijke economische periode (petroleumkrisis) kunnen de aanleiding geweest zijn tot de erkenning van de Islam in 1974. Verklaart waarom jaren vóór de erkenning van een sta-

tuut voor de migrant deze erkenning van de Islam tot stand kwam, kunnen ze niet voldoen.

Indien we de migrantengeschiedenis bekijken, kunnen we enkel vaststellen dat 'de godsdienst' als 'integratie- en controlefactor' zeer hoog scoort in het Belgisch beleid en dat de 'vroege' erkenning van de Islam duidelijk in deze beleidslijn past. Ter illustratie denken we aan de creatie van een begrotingspost bij het Ministerie van Teverkstelling en Arbeid : Vergoeding voor morele en religieuze raadgevers (K.B. van 11/5/71), de eerste begrotingspost inzake 'opvang en onthaal' die werd gekreëerd.

Het Belgisch beleid speelde zo, met de erkenning van de Islam, in op de traditie van religieuze omkadering van de verschillende migrantengroepen. Dat wordt geïllustreerd door het feit dat men na de erkenning nog vele jaren zal dienen te wachten op de totstandkoming van een beetje rechtszekerheid voor de migranten in de vorm van een statuut.

RELIGIEUZE ADMINISTRATIE

Het Cultureel Islamitisch Centrum en haar tegenhangers

Het Cultureel Islamitisch Centrum is erkend als 'internationale vereniging' (wet van 25 okt. 1919) door het koninklijk besluit van 27/5/68. In '69 kreeg deze vereniging voor 99 jaar het vruchtgebruik van het Oosters Paviljoen in het Jubelpark. De overdracht van dit gebouw gebeurde door de overhandiging van de sleutels door minister van justitie P. Wigny aan koning Feisal van Saoedi-Arabië. Datzelfde Saoedi-Arabië zorgde later voor de nodige fondsen om het gebouw te verbouwen.

De leden van deze vereniging zijn :

1. Permanente leden van rechtswege : de hoofden van alle in België of bij de Europese Gemeenschap geaccrediteerde missies van landen met overwegend moslim-inwoners, evenals Libanon.
2. Gewone leden : elke moslim die in België woont of op doortocht is, die door de algemene raad aanvaard wordt, en die wenst deel te nemen aan het leven en beheer van het Centrum.
3. Ereleden : moslims of niet-moslims die belangrijke diensten hebben bewezen aan het Centrum, of weldoeners ervan, en die door de algemene raad worden aanvaard.

Het beheer van het Centrum wordt waargenomen door de algemene raad, bestaande uit de hoofden van alle in België geaccrediteerde missies die landen met een overwegende moslimbevolking (én Libanon) vertegenwoordigen.

De directeur van het Centrum heeft een raadgevende stem. De raad wordt voorgezeten door de ambassadeur van Saoedi-Arabië.

Deze algemene raad bezit de volmacht om de vereniging te leiden en haar doel te realiseren. Binnen het kader van de huidige statuten bepaalt ze het programma, de essentiële doelstellingen en de grote lijnen.

Het uitvoerend bureau, dat verkozen wordt door de algemene raad en is samengesteld uit vier leden van de raad, de directeur van het Centrum en een muzelmaans lid, in België wonend, neemt het bestuur van de vereniging waar. Het oefent de machten van de raad uit gedurende perioden tussen de zittingen, vertegenwoordigt de vereniging, heeft de macht impulsen te geven en initiatieven te nemen binnen het kader van de direktieven van de raad, en waakt over de naleving van de beslissingen van de raad. (1)

De huidige directeur van het C.I.C. is de heer Abdullah Al Ahdal. In een interview verder in dit blad gaat hij in op de konkrete werking van het Centrum.

We beperken ons hier tot de opmerking dat de werking van het Centrum voortvloeit uit haar institutionele positie. Naast een plaats van kultus en een plaats voor kulturele animatie, is het ook een koördinatiecentrum voor moskeeën. Het is immers de zetel van de Raad

(1) overgenomen uit F. Hitchinson, De Islam in België, blz. 53 - 54.

van moskeeën in Europa. Ook wordt het Centrum door de Belgische Staat erkend als bevoorrecht (exklusief) gesprekspartner voor de toepassingen van de wet, die de islamitische godsdienst erkent.

Voor haar werking beschikt het Centrum over een dertigtal medewerkers : theologen, bedienden en technisch personeel. Het beschikt dus over aanzienlijke (financiële) middelen, hoofdzakelijk afkomstig van de Islamitische Wereldliga en in mindere mate van de islamitische landen die de algemene raad uitmaken.

Haar activiteiten en haar islamitische ideologie zijn te begrijpen vanuit het onzeker evenwicht tussen erkenning van een hegemonie en de uitwerking van een standpunt dat door alle partijen aanvaard kan worden. De institutionele hegemonie die tot nu toe door het Centrum werd uitgeoefend inzake het beheer van de Islam, is steeds voorwerp geweest van tegenspraak en gaf aanleiding tot het ontstaan van tegenbewegingen.

* * *

Eén van de oudste tegenbewegingen was de v.z.w. *Culture et Religion Islamique* (zie ook Bareel 32, blz. 8). Deze v.z.w. streefde, met de nadruk op islamitische kultuur, naar een autonome positie, los van de herkomstlan-

den. Door akties van deze vereniging rond de benoeming van godsdienstleraars diende het C.I.C. zijn benoemingsprocedure te officialiseren en zelf een 'autonome' positie in te nemen t.a.v. de islamitische landen. Door interne tegenstellingen geïmmobiliseerd werd de v.z.w. Culture et Religion Islamique in 1985 ontbonden.

Naast deze vereniging ontstond in 1977 het *Comité de la Religion en Belgique*, dat ze eerder de fundamentalistische strekking in de Islam te vertegenwoordigen. In januari '81 publiceerden ze een brochure met de titel 'De waarheid over het Cultureel Islamitisch Centrum. Aan wie behoort het huis van God?'. In Antwerpen ontstond in 1981 de *Belgisch Islamitische Federatie*. Ze wordt geïnspireerd door zwart-afrikaanse islamieten en predikt de verzoening tussen de verschillende arabische strekkingen in de Islam. Met de steun van Libië willen ze een moskee bouwen in Antwerpen en erkend worden als representatief comité voor Vlaanderen.

In 1984 tenslotte werd de *Turks Islamitische Federatie* opgericht, een mantelorganisatie van de Grijsse Wolven. Op 26 april '86 hield deze federatie een kongres in Antwerpen, in aanwezigheid van de ex-vice-president van de huidige regeringspartij en van de Turkse consul.

Gol belooft 'soepelheid' tegenover islamleraars

BRUSSEL. Justitieminister Gol, verantwoordelijk voor de erediensten, heeft donderdag «soepelheid» beloofd tegenover leraars islamitische godsdienst. Een circulaire van zijn PRL-partijgenoot Damseaux had tot gevolg dat 130 tot 150 islamleraars in België zich bedreigd voelden. De ministerraad heeft tijdens de augustusmaand een besluit goedgekeurd dat islamleraars voortaan ofwel Belg moeten zijn ofwel vijf jaar in België moeten verblijven én een positief advies krijgen van het ministerie van justitie. Het franstalig lands gedeelte dat niet zelden overgevoelig reageert op alles wat met islam en al dan niet vermeend fundamentalisme te maken heeft, schreefde op eigen houtje deze strenge maatregel nog aan. De scholen kregen een circulaire van onderwijsminister Damseaux toegestuurd waarin stond dat islamleraars voortaan hoedanook vijf jaar in België woonachtig moeten zijn. Deze circulaire zette bijna één derde van de 400 banen voor islamleraars op de tocht. In Schaarbeek weigerde men zelfs een tot Belg genaturaliseerde Marokkaan die aan alle vereisten voldoet, profiterend van een algemeen klimaat. De toestand aan vlaamstalige kant was iets gunstiger, minister Coens had geen circulaire naar de scholen gestuurd, althans niet in dit verband. Toch werd voor een besmettingseffect gevreesd. Eergisteren werden de ambassadeurs van Pakistan, Saoedi-Arabië en Marokko, samen met de imam het Islamitisch Centrum in Brussel door Justitieminister Gol ontvangen. Van hem vernamen ze dat «de wet hoedanook blijft bestaan, maar dat soepelheid nodig is bij de toepassing ervan». Mits akkoord Gol-Damseaux of Gol-Coens zullen dus afwijkingen worden toegestaan zoals de wet aanvankelijk voorzag. De keuzemogelijkheid godsdienst die in heel wat scholen door het weigeren van de moslimleeraar feitelijk onbestaande was, zou nu verlengd worden tot eind oktober. (RG)

uit De Morgen van 20/9/86

DE ROL VAN DE HERKOMSTLANDEN

BIJ DE ORGANISATIE VAN DE ISLAM

De vertegenwoordigers van religieuze aangelegenheden van Turkije in België.

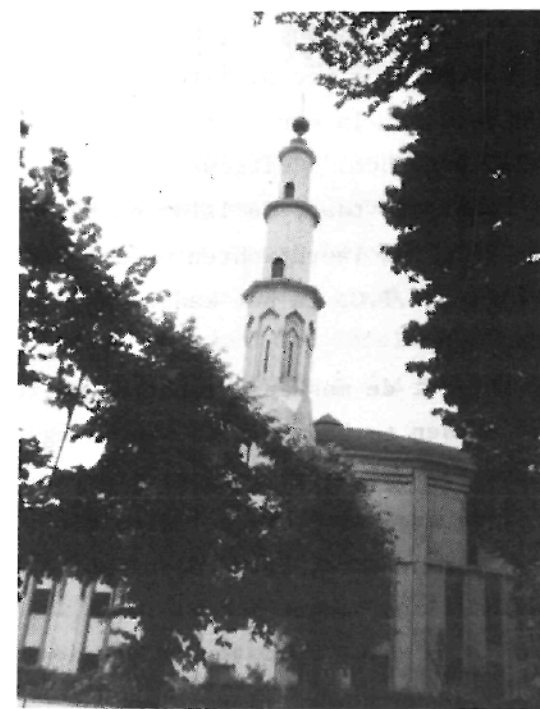
De vertegenwoordiging, die in Turkije verantwoordelijk is voor de coördinatie van de middelen, door de Staat ter beschikking gesteld, om de burgers toe te laten hun godsdienst te beleven en te 'ontwikkelen', wordt in België waargenomen door een personeelslid van de Turkse ambassade, namelijk de attaché voor sociale en religieuze aangelegenheden. De voornaamste activiteiten van deze vertegenwoordiger zijn :

1. aanduiding van godsdienstleraars. De leraars worden in Turkije geselecteerd en via het C.I.C. aan de Ministers van Onderwijs voorgedragen.
2. aanduiding van de imams.
3. ondersteuning bij de oprichting en de institutionalisering, in praktijk de omvorming tot v.z.w.'s, van moskeeën.

Deze attaché lag aan de basis voor de totstandkoming van een *Turkse Islamitische Stichting*, erkend als internationale vereniging in oktober 1982. De Turkse ambassadeur is voorzitter van deze stichting. De opening van hun religieus centrum te Brussel werd bijgewoond door de Turkse Minister van Staat, Kazim Oksay.

Uit deze activiteiten kunnen we konkluderen dat de vertegenwoordiging voor religieuze aangelegenheden van Turkije zich tot doel gesteld heeft 1) zich een juridisch statuut toe te meten om de Turkse moskeeën te

koördineren en te groeperen ; 2) een juridische vorm aan te nemen om de goederen van de moskee, bij ontbinding, te kunnen verwerven (de stichting zou reeds een twintigtal moskees verworven hebben). Daardoor stelt ze zich als konkurrent van het Cultureel Islamitisch Centrum op.

het Cultureel Islamitisch Centrum in het halfeeuwseespatie - foto J.P.

De activiteiten van de vertegenwoordiger voor religieuze aangelegenheden liggen in het verlengde van het beleid in Turkije terzake. Hierdoor ontstaat natuurlijk een 'onverbrekelijk' verband tussen godsdienstbeleving van de Turkse migranten hier en de Turkse Staat. Zeer dikwijls merk je dat ook in een Turkse moskee. De Turkse vlag, een foto van generaal Evren, de tekst van het Turkse volkslied hangen naast afbeeldingen van de Ka'aba en kaligrafische uitbeeldingen van de naam God.

De kulturele missie van de ambassade van Marokko.

Deze missie heeft in België een beheersbevoegdheid voor islamitische aangelegenheden. Enerzijds is de Marokkaanse ambassadeur lid van het uitvoerend bureau van het C.I.C. en als dusdanig betrokken bij het beheer en de activiteiten van het Centrum. Anderzijds leidt de kulturele missie de activiteiten van de Marokkaanse leraars, gedetacheerd door het Marokkaans Ministerie van Onderwijs bij het Marokkaans Ministerie van Buitenlandse Zaken en naar België gezonden om les te geven aan de Marokkaanse kinderen hier, buiten de normale schooluren. Deze leerkrachten die hier gedurende 5 tot 7 jaar blijven, geven een lesprogramma, opgesteld door het Ministerie van Onderwijs van Marokko. In een vierjarenprogramma zijn drie hoofdthema's uitgewerkt: onderwijs in de arabische taal, de Islam en burgerzin. Een vijftiental leerkrachten werden gedetacheerd bij het C.I.C. in het kader van haar activiteiten.

Met betrekking tot de moskees tracht de kulturele missie tussen te komen in de benoeming van de imams. Een belangrijk middel daartoe is de verblijfsvergunning die de kulturele missie kan bekomen voor imams, rechtstreeks uit het herkomstland aangetrokken.

Alles wel beschouwd is de direkte rol van de Marokkaanse Staat in de organisatie van de Islam toch wel beperkt. Zijn 'inkaderingsrol' verloopt via het C.I.C. en 'indirekt' via de Amicales (zie ook Bareel nr. 32, blz 6). De islamisering van de Amicales hier bijvoorbeeld is als 't ware een antwoord op de pogingen van de Marokkaanse Staat om, in Marokko, de 'roep naar de Islam' in te kapselen.

* * *

Wanneer we de wettelijke omkadering van de Islam bekijken, kunnen we niet anders dan besluiten dat de Belgische Staat de organisator van de Islam is geweest, zeker in het onderwijs. Het Belgisch beleid heeft immers maatregelen genomen, die in het verlengde lagen van maatregelen voor de andere erkende godsdiensten en zo indirect een organisatorisch kader geschapen waarop verder gebouwd kon worden.

Religieuze overwegingen in de politieke besluitvorming en de godsdienst als een historische en belangrijke determinant in het Belgische politieke beleid in het algemeen, hebben ook voor de Islam gespeeld. Dit betekende een inkadering van de Islam in de Belgische wetgeving en de beperking van de autonomie van een niet-westerse godsdienst als de Islam. De knelpunten waren dus legio: hiërarchische structuren, institutionalisering, ...

Lode Van Loock.

Lucas Catherine, auteur van 'In naam van de Islam' (Epo, 1985) en kenner van de Arabische wereld - van zijn hand verschenen verschillende publikaties over de Palestijnse zaak - is van mening dat het fundamentalisme zoals dat zich nu manifesteert in de islamwereld, het gevolg is van het failliet van een aantal progressieve bewegingen. Of deze 'retrograde' ideologie een bevrijdende rol kan spelen in de moslimstaten, daar heeft hij zo zijn twijfels over.

Een bijdrage en (weer) een waarschuwende vinger in de richting van het beleid in België dat het fundamentalisme ook hier aantrekkelijk maakt.

FUNDAMENTALISME : EEN ANTI-IMPERIALISTISCHE IDEOLOGIE ?

In tegenstelling tot wat men geneigd is te denken is het fundamentalisme geen recent verschijnsel. De vaders ervan, Mohammad Abduh en Rashid Rida zijn figuren uit het begin van deze eeuw en de theoretici die nu nog het meest gelezen worden, zoals Al Mawduh en Rashid Rida, zijn figuren uit het begin van deze eeuw en de theoretici die nu vroeger. Zelfs Ayatollah Khomeiny legde de principes waarop hij de islamitische republiek uitbouwde, vast in een boek dat hij in 1944 publiceerde (1).

Het fundamentalisme is ontstaan als een reactie op de imperialistische penetratie van de moslimlanden en op hun kolonisatie door het westen, in hun ogen de christenheid. De fundamentalisten stellen dat dit westerse systeem enkel overheersing en ongeloof kan brengen en dat het intrinsiek niets waard is. De islam is het beste systeem en het westen kon slechts de islamitische landen binnendringen omdat de moslims geen goede moslims meer waren en de islam niet langer toepasten.

Hun oplossing om het imperialisme eruit te gooien is het terug invoeren van het islamitische systeem, een terugkeer naar vroeger, toen volgens hen dat ideale systeem wel werd toegepast; een retour dus naar het 'ancien régime'.

Eigenlijk doen de pogingen van een Khomeiny om de vroegere macht van de shi'itische clerus te herstellen (2) door de wederinvoering van de zakat-belasting (islamitische economie), de heroprichting van de sharia-gerechts-hoven en het terugvallen op de clerus voor de politieke leiding, mij sterk denken aan wat wij na de Franse Revolutie hebben beleefd tijdens de Boerenkrijg. Ook die werd gevoerd onder leiding van de (lokale) clerus, tegen de onteigening van de kerk, onder de slogan "voor outer en heerd" (vergelijk met Iran: voor godsdienst en vaderland) en tegen het nieuwe economische systeem, gesymboliseerd door het papiergeld, de assignaten (te vergelijken met de druk van het I.M.F. nu).

In principe hadden zij, en heeft Khomeiny, gedeeltelijk gelijk. Het nieuwe systeem betekent inderdaad nationale onderdrukking, betekent uitbuiting en overheersing, maar de voorgestelde oplossing : terug naar de tijd van toen, was en is niet efficiënt. Men kan het imperialisme, dat als wereldwijd heersend kapitalistisch systeem tot in de verste uithoeken is doorgedrongen, enkel overmeesteren door er de goede elementen uit te bewaren en het te overstijgen met een nieuw systeem (met elementaire individuele vrijheden, vrijheid van vereniging en pers, wetenschappelijke ontwikkeling van de produktiekrachten, rationele en wetenschappelijke benadering van natuurkundige en maatschappelijke fenomenen, enz.), iets wat men meestal kortweg socialisme noemt. Anders vervalt men in de situatie van de Europese arbeidersklasse bij het begin van de industrialisatie die met hun klompen de machines probeerden te vernietigen (3). En het is pas vanaf het moment dat de Europese arbeidersklasse een dergelijke kapitalisme-overschrijdende theorie heeft aanvaard dat ze erin is geslaagd om, of het lot te verbeteren, of de macht in enkele landen over te nemen.

Dergelijke imperialisme-overschrijdende pogingen zijn ook in de arabische wereld ondernomen. Het grote voorbeeld hiervan is Gamal abdel Nasser. Alleen heeft het Nasserisme niet opgeleverd wat men ervan verwachtte en het is pas na het mislukken van Nasser (1967 - 1970) en van gelijkaardige bewegingen (4), dat het fundamentalisme op het voorplan is kunnen treden. De recente opgang van het fundamentalisme is het resultaat van het mislukken van een adekwate revolutionaire anti-imperialistische theorie.

Sommige figuren in de arabische wereld zijn dan ook de oorzaken voor dit mislukken van het arabisch socialisme gaan onderzoeken.

Mensen als Samir Amin (Egypte-Senegal) en Sadiq al Azm (Libanon) hebben heel lucide analyses gemaakt, zowel over het arabisch socialisme als over het fundamentalisme, alleen zijn er tot hiertoe weinig of geen organisaties uit voortgekomen.

Bij het uitwerken van een eigen arabische, imperialisme-overschrijdende theorie mag men best rekening houden met eigen arabische tradities. Alles hangt ervan af dewelke ! De fundamentalisten keren graag terug naar bigote theologen die in hun tijd al als achterlijk en konservatief golden (Ibn Taymiyya bijvoorbeeld). Beter ware het terug te keren tot figuren als de filosoof Ibn Rushd (1126-1198), een man die toen al de scheiding tussen religieus denken en een rationele filosofie propageerde, een idee die wij trouwens voor een deel van hem hebben overgenomen. De man werd immers onder zijn Latijnse naam, Averroës, op alle renaissance-universiteiten in Europa onderwezen (5). Of tot de geschiedkundige Ibn Khaldoun (1332 - 1406) die door Arnold Toynbee de grondlegger van de sociologie wordt genoemd. In zijn 'Muqadimma' probeerde hij de wetten die een samenleving beheersen, te ontleden, en dit

op een niveau dat wij in Europa pas enkele eeuwen later zouden halen. Bij een zich herbronnen op dergelijke figuren uit de arabische geschiedenis zou men minder moeilijkheden ondervinden om bepaalde, zogenaamd Europese waarden, te assimileren, omdat Europa die indertijd bij de arabieren is gaan pikken. Maar fundamentalisten à la Khomeiny verwerpen alle westerse principes en bloc (6), maar importeren des te gretiger Europese produkten, liefst wapens of kant-en-klare mammoetfabrieken die door hun technologie, hun eisen qua beheer en wisselstukken, de feitelijke afhankelijkheid van het imperialisme nog vergroten. Het fundamentalisme moge dan wel ontstaan zijn als een reactie op het imperialisme, maar of het er een efficiënte afweer-ideologie tegen vormt, valt sterk te betwijfelen.

* * *

En ook hier in België heeft het fundamentalisme slechts enige kans gekregen omdat de integratie van gastarbeiders bemoeilijkt wordt door een groeiend racisme. Door de weigering van de belgische maatschappij hen als volwaardige burgers te aanvaarden, worden ze verplicht op hun eigen waarden terug te vallen. Ongeletterd als ze meestal zijn, beperken deze eigen waarden zich tot een rudimentaire kennis van de islam. Maar we mogen niet overdrijven. Niet alle terugkeer naar tradities is fundamentalisme. Het verbieden van gemengd zwemmen of het 'deftig' kleden van dochters, is eerder een terugkeer naar verouderde tradities uit het geboorteland. Daarbij vergeten ze dat op de marokkaanse stranden sommige meisjes al in bikini zwemmen en dat nog enkel meiden uit het bled de sluier dragen. Zo'n terugkeer naar de volksislam heeft enkel succes bij de eerste generatie en dergelijke verouderde tradities maken geen kans bij de jongeren. Enkel wanneer de islam als politieke

ideologie wordt gebruikt, mogen we over fundamentalisme spreken.

Voor al wanneer dit fundamentalisme stelt dat de belgische maatschappij waarin ze leven slecht is - want niet islamitisch - en dat integratie dus zelfs niet na te streven valt, is het nodig om te reageren. Slechts weinig moslims die in België leven, houden er die opinie op na. Wanneer men hen de kans geeft om hier als volwaardige burgers te leven, weten ze vlug te kiezen en maakt het fundamentalisme omzeggens geen kans.

Lucas Catherine

- (1) Kashf al Asrar (de geheimen ontsluitend)
- (2) en zelfs te vergroten als men hun huidige macht vergelijkt met het machts-hoogtepunt dat ze onder de Qajar-dynastie kenden.
- (3) vandaar de uitdrukkingen sabotage (sabat = klomp) en 'de blok erop leggen'.
- (4) Baath in Syrië en Irak, Mossadegh in Iran.
- (5) Van de 12^e tot de 16^e eeuw werd hij de kommentator van Aristoteles (in latijnse vertaling). Zijn werken zijn dan ook vooral in het latijn en in het arabisch, geschreven in hebreeuwse karakters, bewaard. De moslimorthodoxie beschouwde hem (terecht) als ketter.
- (6) Het gevaar bestaat dat wij bepaalde fundamentalistische slogans progressief interpreteren, daar waar ze dit bij nader toezien helemaal niet zijn. Een mooi voorbeeld is de slogan 'Geen oost, geen west, maar islamitische republiek' (nah sharq, nah gharb, faqatjumi-é islam) die door Europese aanhangers van de islamitische republiek steeds in een 'ongebonden' zin wordt geïnterpreteerd. Ongebonden in de betekenis van gelijke afstand houdend van de twee supermogendheden, de wederzijdse invloed van de mogendheden tegen elkaar uitspelen. Wie er echter Khomeiny op naleest, zal merken dat hij heel wat anders bedoelt. De wereld moet niet geregeerd worden door het kapitalisme (west), en ook niet door het socialisme (oost), maar door de islam. Voor hem betekent die slogan konkreet het streven naar een islamitisch wereldsysteem.

"Met politieke of extremistische organisatiës willen we niets te maken hebben"

Bareel had een gesprek met Abdellah Mohammed Al Ahdel, direkteur - imam van het Cultureel Islamitisch Centrum, die korte tijd geleden de heer Alouini in die functie opvolgde.

Bareel - Kunt u ons iets over uw persoonlijke geschiedenis vertellen ?

Abdellah Al Ahdel: 'Ik heb de Saoedische nationaliteit, ben gehuwd en vader van zes kinderen. Twee van mijn kinderen zijn in België geboren. Vroeger werkte ik als leraar islamitische sharia en als islamitisch rechter. In 1983 sloot ik aan bij het Islamitisch Wereldverbond. Van toen tot februari 1986 heb ik hier in het islamitisch Centrum gewerkt als vice-imam en vice-direkteur. Wanneer op 14 februari 1986 de imam zijn ontslag gegeven heeft, werd ik gekozen tot imam - direkteur van het Centrum.'

B - Het Centrum is momenteel bezig met de organisatie van verkiezingen voor beheerscomités op plaatselijk vlak ?

Al Ahdel: 'Dat klopt en we zijn ook bezig, in samenwerking met de belgische overheid, met de oprichting van de 'Islamitische Hoge Raad van België'. Dit orgaan zal dertien leden hebben : vijf ambassadeurs van islamitische landen, vijf vertegenwoordigers van de islamitische gemeenschap in België (één

van hen moet de belgische nationaliteit hebben) en drie leden van het Islamitisch Wereldverbond. Eén van die drie laatsten ben ikzelf in mijn functie van direkteur - imam. De vijf ambassadeurs zijn de ambassadeur van Saoedi-Arabië als voorzitter, de ambassadeurs van Senegal en Turkije als vice-voorzitters, die van Marokko als sekretaris en een vijfde als schatbewaarder. De vertegenwoordigers van de islamitische gemeenschap in België worden afgevaardigd via de democratisch verkozen comités die de moskeeën beheren. Een voorstel is om twee arabieren en twee Turken te laten zetelen, waarbij telkens één van de twee de franstalige en de andere de nederlandstalige gemeenschap zou vertegenwoordigen. De vijfde vertegenwoordiger is Belg. De imam - direkteur wordt gekozen door de leden van de Hoge Raad. Hij is voor de Belgische regering de vertegenwoordiger van de Islamitische Hoge Raad.'

B - Wat is het Islamitisch Wereldverbond ?

Al Ahdel: 'Het Islamitisch Wereldverbond of Wereldliga is een onafhankelijke organisatie. Ze hangt niet af van een bepaald land en heeft een zetel in de Verenigde Naties. De activiteiten van het verbond zijn er op gericht de mensheid te dienen in de ganse wereld. Ze geven bijvoorbeeld hulp bij natuurrampen. Op religieus gebied kunnen we het vergelijken met het Vaticaan : ze staan in

voor het onderhoud van de moskeeën, het benoemen van de imams, ...'

B - Welke activiteiten ontwikkelt het Islamitisch Centrum in verband met migranten ?

Al Ahdel: 'Het Centrum heeft zich voor het ogenblik geëngageerd door verschillende activiteiten, zoals vormingskursussen voor islamitische leraars, hulpverlening aan de tweede generatie. Deze hulp zullen we proberen te geven via een instituut dat de specifieke problemen van de tweede generatie gaat behandelen en op die manier hun integratie in de belgische maatschappij kan bevorderen. Ik denk dat in de toekomst de islamitische leraars gerekruteerd moeten worden vanuit de islamitische gemeenschap hier in België, omdat het belangrijk is dat ze op de hoogte zijn van de belgische maatschappij. Tegelijk draagt dit bij tot de strijd tegen de werkloosheid.

We zijn ook van plan een instelling op te richten voor de vorming van de imams ten einde de verschillende gedachtenstromingen te verenigen. Natuurlijk behoort het Centrum tot de soennietische strekking van de Islam, welke zich afzet tegen alle soorten extremisme. We willen ook een islamitische fakul-

foto Mrax-Information

teit oprichten. Hiervoor werden reeds contacten genomen met de universiteit van Gent en met de franstalige en nederlandstalige ministers van onderwijs. We wachten nog op een antwoord.

Andere activiteiten van het Centrum bestaan uit het bezoeken van islamitische gevangenen. We proberen hen de waarden van hun cultuur terug te geven en hun aan het verstand te brengen dat de Islam ons verbiedt daden te stellen die hen naar de gevangenis leiden. We bezoeken ook de zieken in de klinieken, om hun leed te delen en te verzachten. We geven eveneens kursussen aan islamitische Belgen zodat ze de Koran kunnen lezen.'

B - Welke is de inbreng van het Centrum bij het islamitische onderricht en welke begeleiding krijgen de leraars ?

Al Ahdel: 'We proberen, in overeenkomst met de regering, hetvolgende te bereiken zodat de leraars officieel erkend en benoemd kunnen worden : 1.- een cursus voor de leraars te organiseren om hen de belgische samenleving te leren kennen en hen wat psychologie van het kind bij te brengen, zodat hij een idee heeft van hoe hij met de kinderen moet omgaan op het niveau van de belgische maatschappij. Deze kursussen beginnen op 28 april en eindigen op 10 juli. Ze worden in twee talen gegeven ; 2.- een programma voor alle islamitische leraars vast te leggen. Op deze wijze heeft het Centrum, en dit met de goedkeuring van de belgische regering, een controle op de leraars. De belgische en plaatselijke overheid hebben eveneens het recht controle uit te oefenen op het islamitisch onderwijs. Ik ben hierbij een groot voorstander van overheidscontrole, omdat onze godsdienst open is : ze leert ons alles over vrede, veiligheid en de mensheid. Ze heeft bijgevolg niets te verbergen ; 3.- een instelling op te richten om jongeren van de tweede

generatie te vormen en te begeleiden tot gekwalificeerde islamleraars.'

'Daarbij komt nog het volgende. Vroeger was de islamitische leraar alleen een arabier of Turk. Nu zijn we bezig met het vormen van Belgen tot islamitische leraars. Er zijn heel wat Belgen die de arabische taal goed beheersen. Als ze de nodige kwalifikaties hebben, moeten ze ook aangeworven kunnen worden als islamleraar.'

B - De Islam is in België erkend sinds 1974. Als we het bestuur van het Islamitisch Centrum bekijken, zien we dat ze samengesteld is uit vertegenwoordigers van buitenlandse regeringen. Ziet u dit niet als een inmenging in binnenlandse Belgische zaken?

Al Ahdel: 'Neen, er is geen inmenging in Belgische zaken, want u mag niet vergeten dat het centrum alleen een religieuze en humanitaire rol speelt. De ambassadeurs in de Hoge Raad hebben geen enkele bevoegdheid. Ook de ambassadeur van Marokko of Turkije niet. Ze hebben wel een grote gemeenschap in België. De andere ambassadeurs hebben ertoe bijgedragen de erkenning van de Islam in België tot stand te brengen en het centrum op te richten. Hun rol is beperkt tot raadgeving. Wat het Islamitische Wereldverbond betreft, haar taak is louter religieus en humanitair op wereldvlak. In feite zijn onze activiteiten gericht op het samenleven van migranten en Belgen, wat op langere tijd zou moeten leiden tot integratie.'

B - Migrantten leven hier in zekere mate afgesloten van de Belgische samenleving. Waarom neemt het Centrum geen initiatieven om de mensen rond deze problematiek te sensibiliseren?

Al Ahdel: 'Het nieuwe bestuur van het Centrum moet niet verantwoordelijk gesteld wor-

foto Max-Information

den voor de tekortkomingen van het vorige. Voor het toekomstig beleid hebben we al contact opgenomen met verschillende sociale en kulturele organisaties. Onze kontakten met de overheid i.v.m. co-existentie van migranten en Belgen zijn positief.'

B - Waarom heeft het Centrum geen spreekbuis zoals een tijdschrift? Volgens de Belgische wetgeving heeft het C.I.C. recht op uitzendtijd bij de officiële Belgische media. Waarom maakt het Centrum hiervan geen gebruik om de Islam op positieve wijze over te brengen bij de Belgische bevolking?

Al Ahdel: 'We zullen van dit recht gebruik maken wanneer de Islamitische Hoge Raad officieel erkend wordt en de statuten gepubliceerd zijn in het Belgisch Staatsblad. In de toekomst zullen we nog verder gaan dan de TV en radio door het oprichten van centra voor het organiseren van meetings en sprekebeurten, niet alleen voor islamitische doeleinden, maar ook voor sociale, morele en

humanitaire. We zullen ook een tijdschrift publiceren. Het is juist dat al deze tekortkomingen ertoe bijgedragen hebben dat de Islam de Belgen eerder afschrikt. Ons geloof is synoniem geworden voor terrorisme en integritisme, terwijl het doel van de Islam vrede en veiligheid is. In onze publikaties zullen we informatie geven over de Islam en over activiteiten van het Centrum. Dit is nog slechts een kwestie van tijd.'

B - Hoe kan het huidige Centrum meer invloed en sukses hebben bij de migranten dan het vorige Centrum?

Al Ahdel: 'De huidige imam staat los van alle drukkingsgroepen. Zoals gezegd is de rol van de ambassadeurs enkel raadgevend. Ik als imam, behoor tot de Wereldorganisatie en als Saoediër heb ik hier geen migrantengemeenschap. Dit geeft me de vrijheid om de gehele islamitische gemeenschap op gelijke voet te behandelen.'

B - Hoe is jullie werking met migrantenorganisaties, moskeeën, jeugdcentra, ... en werken jullie ook met Belgische mensen zoals bijvoorbeeld de oriëntalisten?

Al Ahdel: 'Alle moskeeën in België staan onder de bevoegdheid van het Centrum. Sedert er een nieuw bestuur is gekomen, heeft het Centrum nauwere kontakten gelegd met de moskeeën. De vroegere imam was een oude man en

had een andere mentaliteit. Ikzelf heb meer dan de helft van de wereld gezien. Mijn programma is klaar en open en heeft de bedoeling de verhouding tussen Belgische overheid en migranten te verbeteren. We erkennen de Belgische overheid, dus onze houding tegenover hen stabiel moet zijn. We respecteren de Belgische wet zolang ze onze godsdienst erkent en ons toelaat ons islamitisch leven te leiden, dat vrede, goedheid en liefde moet brengen voor de hele mensheid.

We zullen kontakten leggen met migrantenorganisaties, die sociale, humanitaire of islamitische doeleinden hebben. Sommige van hen zullen we proberen onder onze bevoegdheid te krijgen, maar met iedere organisatie die politieke, extremistische of revisionistische doeleinden nastreeft, zullen we nooit enig kontakt hebben. Wat uw vraag over de oriëntalisten betreft, met deze mensen hebben we nog geen kontakt, omdat we er niets van afweten.

In 't kort gezegd, we zijn bereid te werken met iedere organisatie, ieder individu, zolang deze een sociaal, humanitair of islamitisch doel hebben en de Belgische bevolking en de hele mensheid dienen. Aan de andere kant, met politieke of extremistische organisaties, of het Belgische of migrantenorganisaties zijn, willen we niets te maken hebben.'

L. Van Loock/R. Higazi

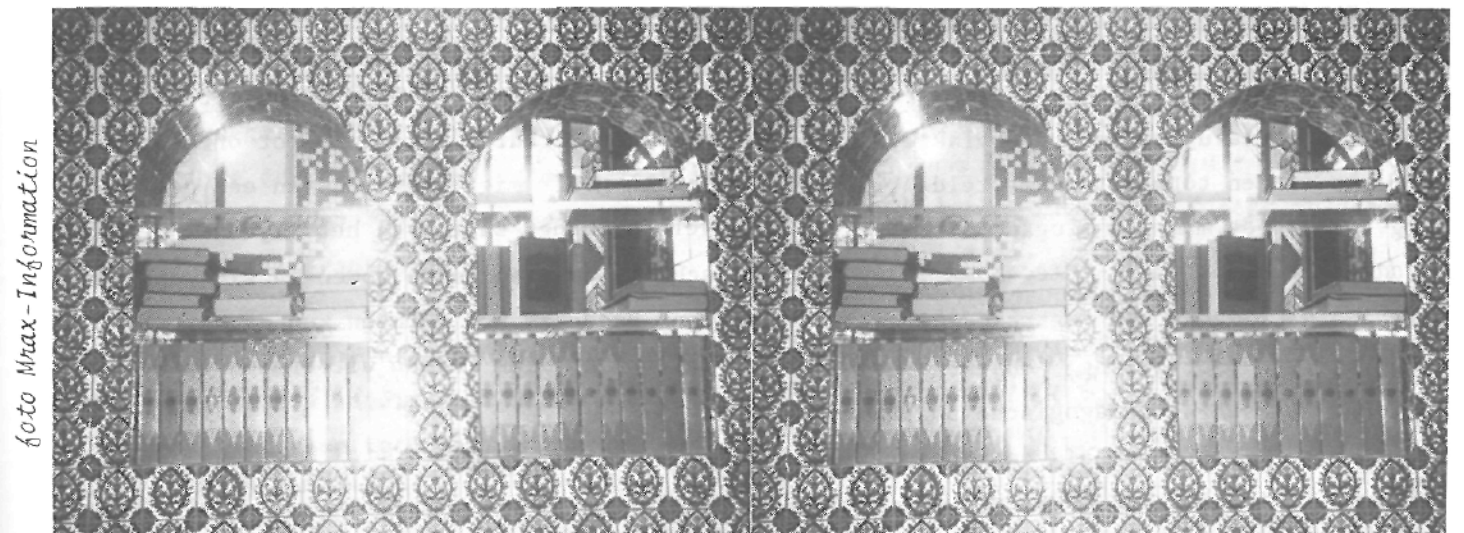

foto Max-Information

DE ISLAMITISCHE GEMEENSCHAP IN EUROPA KAN EEN POSITIEVE BIJDRAGE LEVEREN

De laatste jaren is de islamitische gemeenschap in West-Europa, en meer bepaald in België en Frankrijk, het slachtoffer van een campagne, opgezet tegen hun *kulturele en religieuze identiteit*. Het gevaar van deze campagne ligt in haar natuur zelf. In de jaren zeventig werden de oprispingen tegen de gastarbeiders toegeschreven aan zogenaamd economische factoren, zoals de werkloosheid. De nieuwe campagne echter is politiek en cultureel georiënteerd. Dit is te wijten aan de opkomst van de islam als een stuwende politieke, economische en sociale macht in het wereldgebeuren.

Aangezien Europa - althans theoretisch - niet in konflikt is met islamitische staten, proberen anti-islamitische krachten in Europa de migrantengemeenschap te gebruiken als een *springplank* om de Iraanse revolutie te veroordelen, zelfs al bestaat er geen Iraanse gemeenschap in België.

In de dertiende eeuw werd de islam in Europa door katholieke theologen veroordeeld als een materialistische filosofie, waaraan een eind werd gesteld door de inquisitie. De islamitische aanwezigheid in de huidige westerse democratische maatschappij is er gekomen op een vreedzame en legale wijze en haar aanwezigheid is er op tijdelijke basis. Het oude Europese temperament dat de islam veroordeelde, komt terug aan de oppervlakte, dit keer vanuit een totaal tegengestelde richting. Onder het mom van slogans als 'anti-fundamentalisme', 'anti-integrisme', ... proberen de kampioenen van zogenaamde sociale, democratische vooruitgang, 'objectieve journalisten' en vooral demagogische politici, de islam te veroordelen als een achterlijke kulturele beweging, een onverenigbaar poli-

tiek systeem en een gevaarlijke godsdienst wiens kenmerk terrorisme en bloedvergieten is.

Het overleven van de islamitische gemeenschap in de Europese samenleving hangt af van twee factoren. Ten eerste de mogelijkheid van deze gemeenschap te groeien en te ontwikkelen in zijn kulturele identiteit op zo'n manier dat ze op alle toelaatbare niveau's kan bijdragen en deelnemen aan de plaatselijke samenleving. Een actieve en creatieve islamitische gemeenschap zal het wederzijds begrip en respect bevorderen tussen de plaatselijke gemeenschap en de gastarbeiders en op lange termijn zal ze de weg naar integratie vrijhouden.

De tweede faktor is de rol die de islamitische gemeenschap 'als een geïntegreerde gemeenschap' kan spelen in het overbruggen van de kloof en het bevorderen van de samenwerking tussen Europese en islamitische landen, in een geest van wederzijds respect en samenleven.

Een democratische maatschappij waar verschillende godsdiensten door de wet erkend worden, is voor de verschillende religies een unieke gelegenheid om samen te leven. De afwezigheid van een islamitische structuur in dit land echter ontnemt de islamitische Belgen hun rechten. Zoals het nu loopt met de islamitische leraars, leidt dit tot ontgoochelingen en geeft migrantenkinderen een gevoel van vervreemding. Daarom is het tijd dat Belgische islamieten samen komen en zich organiseren, zodat ze hun rechten kunnen verwerven en invloed en druk kunnen uitoefenen op de overheid.

Rachib Higazi

"Islambeleving bij Marokkanen in België is een vorm van sociale mobiliteit"

B - Hoe zie je de Islam in België en dan specifiek bij de Marokkanen evolueren ?

Mohammed El Khaldi - 'Ik zie twee grote elementen die meespelen in de beleving van de islam bij de Marokkanen hier in België. Het gaat samen met de economische crisis én het is een vorm van sociale mobiliteit. Je moet kijken waar wij als Marokkanen vandaan komen. We komen uit een ruraal milieu en gingen vroeger nooit naar de moskee. We hadden daar - ook in Marokko - geen tijd voor. Alleen rijken gingen naar de moskee om er te bidden en te spreken over de religie. Nu, de Marokkaanse gemeenschap in België is naar hier gekomen om economische redenen. We hebben ons levenspeil omhooggetrokken, kunnen spaargelden naar Marokko transfereren, bezitten een auto, ... Dat betekent dat we niet meer tot de boerenklasse behoren en om dat te benadrukken gaan we ook onze godsdienst beleven.'

'Dat wordt in de hand gewerkt door de economische crisis : veel mensen zitten zonder werk en hebben tijd zat. Tien jaar geleden was de situatie nog heel anders. Wat men nu in Sint-Gillis, Molenbeek of Borgerhout ziet : de vele moskees die geopend worden, de mannen die een baard laten staan, heeft volgens mij te maken met de crisis én met het gevoel van de mensen dat we een stap verder gekomen zijn op de sociale ladder. Deze hypothese moet natuurlijk geverifieerd worden.'

B - Is godsdienst ook niet een verdedigingsmiddel tegen een vijandige maatschappij ? Voor God is iedereen toch gelijk ?

M - 'Sommigen denken dat de godsdienst een defensiemechanisme is tegen hun situatie hier, tegen de positie die ze in de Belgische maatschappij innemen. Dat denk ik niet. We denken altijd in de normen van het thuisland. We zijn naar hier gekomen om een project te verwezenlijken en met de idee om terug te keren. Of dit nu te verwezenlijken is of niet, we leven in functie van het thuisland. Elk gebaar, elke handeling staat in functie van een terugkeer naar Marokko. Dat is de uiteindelijke bedoeling. Daarom ook ziet men dat Marokkanen uit België investeren in moskees, in ceremoniële feesten in Marokko. We denken dus niet aan wat hier gebeurt en we willen ons in geen geval in de interne zaken van de Belgen mengen.'

B - Door Belgen wordt de islam vrij courant geassocieerd met fundamentalisme. Zie je fundamentalistische ideeën aanslaan bij de Marokkanen in België ?

M - 'Fanatieke ideeën waren vroeger latent al aanwezig, maar na de revolutie in Iran in '79 werden ze pas zichtbaar, omdat er tevoren weinig tekenen van godsdienstbeleving waren. Een probleem voor ons, Marokkaanse migranten, is dat we - hoewel we een zekere welvaart hebben - toch ongeschoold zijn en niet de mogelijkheid hebben te kiezen tussen de verschillende strekkingen. Daardoor wordt de eerste de beste gevolgd. Wat we te horen krijgen op één of andere kassette, slaat dikwijls aan. Zo ontstaan er 'kinderlijke' discussies over het al dan niet dragen van een baard,

over hoe men juist moet bidden, of vrouwen mogen werken of niet, of ze gesluierd moeten zijn, ... Sommige Marokkanen nemen een voorbeeld aan de revolutie in Iran en dat bevreest me. Ik kan deze schrik niet ontkennen en daarom moet men alle mogelijke voorzorgen nemen opdat in Marokko niet hetzelfde zou kunnen gebeuren als in Iran. Ieder individu dient immers als mens met zijn eigen mening geaksepteerd te worden. Een pluralistische maatschappij moet mogelijk zijn, zeker omdat Marokko in wezen pluralistisch is.'

(vervolg blz. 17)

Geraadpleegde teksten :

- J. Brugman, De zuilen van de islam, Meulenhoff, Amsterdam, 1985.
- L. Catherine, In naam van de islam, Epo, Berchem, 1985.
- O. Carré (red.), L'islam et l'état dans le monde d'aujourd'hui, Presses Universitaires de France, Paris, 1982.
- H. Hasquin, Islam en laïcité: een antinomie?, openingstoespraak -akademiejaar 84/85
- G.H. Jansen, Militant islam, Pan Books Ltd, London, 1979.
- W. Jansen (red.), Lokale islam, Coutinho, Muidersberg, 1985.
- G. Konzelmann, In naam van Mohammed. De islamitische revolutie, Elsevier, Amsterdam/Brussel, 1981.
- M. Rodinson, De Arabieren, Het Wereldvenster, Weesp, 1984.
- M. Van Mol, De islam, cursusboek Hoger Instituut voor Godsdienstwetenschappen, Antwerpen.

B - Als je het over de godsdienstbeleving hebt, heb je het dan ook over de tweede generatie Marokkanen in België?

M - 'Ik heb het voornamelijk over de eerste generatie migranten gehad. De jongeren lijken in eerste instantie afstand te nemen van de cultuur van hun ouders, maar als ze een jaar of achttien zijn, zien we al deze gewoonten terugkomen. Ze trouwen met een partner uit Marokko, de verhouding van de jongens met hun vrouw is traditioneel, ... en ze grijpen terug naar de godsdienst. Eigenaardig genoeg is er meer verzet tegen deze cultuurdruk van de meisjes dan van de jongens. Meisjes doen ook meer hogere studies, omdat ze minder afleiding hebben: ze blijven veel binnenshuis. Uit een socio-economische studie van het N.I.S. bleek dat er meer kaders waren bij de Marokkaanse vrouwen dan bij de Marokkaanse mannen. Hoewel het om een toevallige steekproef ging, die misschien een vertekend beeld geeft, toch wel een opmerkelijke vaststelling.'

Studiedag

Op zaterdag 29 november organiseert de Vereniging van Socialistische Welzijnswerkers een studiedag 'Welzijnswerk in crisis'.

De V.S.W. gaat ervan uit dat het emancipatorisch model herdacht moet worden in functie van de gewijzigde sociaal-economische realiteit en de nood aan een theoretisch gefundeerde strategie van het welzijnswerk. De studiedag richt vooral de nadruk op:

- de analyse van de huidige situatie van het welzijnswerk
- een mogelijke strategie en methode tot aanpak van de situatie
- de plaats en functie van het socialistisch welzijnswerk: een toekomstperspektief.

Sprekers zijn L. Apostel, F. Vandenbroucke en L. Notredame. In de namiddag wordt er gediscussieerd in werkgroepen.

De studiedag heeft plaats in het Cultureel Centrum Berchem, Driekoningenstraat 126 - 2600 Berchem. Inschrijvingen en verdere inlichtingen; sekretariaat V.S.W., Siska Meyer, Brogniestraat 46 - 1070 Brussel. Tel. 02/523.94.90 of 523.94.99.

Dokumentatie

Boeken

C. Dietvorst, e.a., Handboek Intercultureel Onderwijs, Samsom, Alphen a.d. Rijn, 1986, 200 blz.

In de Nederlandse wet op het basisonderwijs en de interim wet op het speciaal onderwijs en het voortgezet speciaal onderwijs is voor het eerst formeel vastgelegd dat het onderwijs er mede van uitgaat dat leerlingen opgroeien in een multiculturele samenleving. Het is de bedoeling dat aan dat uitgangspunt - zowel in het basisonderwijs als in het voortgezet onderwijs - vorm gegeven wordt door middel van intercultureel onderwijs.

Maar wat is intercultureel onderwijs? Hoe komen schoolleiding en onderwijsgevers aan onderwijsdoelstellingen, aan geschikte lesprogramma's? In veel scholen blijkt het in gang zetten van een vorm van intercultureel onderwijs een tijdrovende en frustrerende zaak te zijn. Want helaas geeft goede wil alleen geen enkele garantie voor succes. Daarvoor is een hoeveelheid kennis nodig die in de praktijk van het onderwijs nog niet algemeen aanwezig is.

Het Handboek Intercultureel Onderwijs is een uitgave die deze kennis verschaft. Het handboek wordt uitgegeven in losbladige vorm en bevat ruim 200 blz. theoretische en praktische basisinformatie. Het geeft:

- de noodzakelijke achtergrondkennis over etniciteit, cultuurverschillen, taalkwesties en bestaande vooroordelen
- het inzicht in de onderwijsvoorwaardelijke en inhoudelijke aspecten van intercultureel onderwijs

- praktische aanknopingspunten voor de lessen.

Deze basisinformatie is er op gericht schoolleiding, leraren en andere betrokkenen op één lijn te brengen waar het achtergronden, uitgangspunten en begrippen betreft. Dat is een stuk scholing waardoor langdurige discussies kunnen worden voorkomen.

Daarnaast zijn, zowel in het theoretisch gedeelte als in een aparte rubriek, al veel concrete lessuggesties opgenomen. Omdat het handboek is samengesteld door mensen die al jaren met intercultureel onderwijs bezig zijn, zul je de integratie van theorie en praktijk door het hele handboek heen aantreffen.

Voor geïnteresseerden en initiatiefnemers in het intercultureel onderwijs zal dit handboek een reële steun betekenen!

H. Banning, Welzijnswerk ten dienste van migranten. Een terreinverkenning, PM-reeks, uitg. Nelissen, Baarn, 1986, 141 blz.

De migrantensituatie vraagt in toenemende mate om bijstand van Nederlandse hulpverleners, zowel in de directe hulpverlening als in het realiseren van mogelijkheden voor migranten om hen toe te laten een gewaardeerde positie binnen de Nederlandse samenleving te verkrijgen. Voor een efficiënte hulpverlening is een analyse van de maatschappelijke en culturele positie van hulpverlening en migrant een vereiste. Van hieruit kunnen lijnen getrokken worden naar een emancipatorisch handelen.

Het boek geeft veel praktijkvoorbeelden en adviezen met

het oog op een echt kommunikatief handelen dat migranten een geïntegreerde plaats in de samenleving geeft. Speciale aandacht wordt hierbij besteed aan de samenwerking tussen Nederlandse en migrant-welzijnswerkers. Het boek is bestemd voor iedereen die in opleiding of werk met migrantenproblematiek bezig is.

Ankie Menstink
Annemarie Strijbosch
Marianne Wijermars

De Wording en Verwording van de Staat MAROKKO

Een Sociaal-Economies en Histories Overzicht 1912-1972

Uitgeverij HUIWAR

A. Mensink, e.a., De wording en verwording van de Staat Marokko. Een sociaal-economisch en historisch overzicht 1912 - 1972, Huiwar, Rotterdam, 1984, 304 blz.

Werken met migranten veronderstelt een inzicht in een andere cultuur. In de Nederlandse taal is er weinig informatie over Marokko beschikbaar, zodat dit boek een gat in de markt opvult.

De studie biedt een inzicht in de structuur van de Marokkaanse economie, het machtspeel van de Marokkaanse monarchie en de specifieke wijze waarop de neo-koloniale afhankelijkheid in Marokko gestalte kreeg. Ook biedt het boek houvast bij het interpreteren van de actuele gebeurtenissen in Marokko dat roerige tijden doormaakt.

L. Van den Berg - Eldering, (red.), *Van gastarbeider tot immigrant. Marokkanen en Turken in Nederland, 1965 - 1985*, Samsom, Alphen a.d. Rijn, 1986, 273 blz.

De positie van Marokkanen en Turken in de Nederlandse samenleving wordt in dit boek belicht in korte bijdragen. Verschillende deskundigen (namen als Entzinger, Kruyt en Van den Berg-Eldering zijn ook bij ons niet onbekend) geven feitelijke en praktische informatie, elk op hun terrein: recht, de arbeidsmarkt, onderwijs of. welzijnszorg. Afzonderlijke aandacht wordt besteed aan mannen, vrouwen en jongeren.

Bijzondere aandacht gaat ook naar het Marokkaans familie-recht in Nederland, maatschappelijke dienstverlening en cultuurverschillen en communicatie.

Het opzet van het boek is te vergelijken met 'Buitenlandse minderheden in Vlaanderen - België, dat niet zo lang geleden verscheen, al is 'Van gastarbeider tot immigrant' wel praktischer gericht. Het wil dan ook een groot publiek

bereiken: het is zeer bruikbaar in opleidingen van het hogere type en kan voor ieder die in zijn beroep in contact komt met migranten een verrijking betekenen.

Tahar Ben Jelloun, *Gastvrijheid*, anti-racisme-reeks, Ambo/Novib, Den Haag, 1986, 124 blz.

De vermenging van rassen en culturen is de toekomst van de mensheid. Gastvrijheid is de eerste noodzakelijke stap om deze vermenging tot stand te brengen.

Tahar Ben Jelloun stelt dat we essentiële elementen van onze culturen met elkaar moeten delen. Niet iedereen echter deelt. Daarom moeten we waakzaam zijn. Zij die geloven dat de mensen ongelijk zijn vanwege ras en bloed, moeten we de waarheid van de wetenschap en de geschiedenis voor ogen houden.

Hoewel *Gastvrijheid* in eerste instantie Franse toestanden - of beter gezegd wantoestanden - aan de kaak stelt, is het grootste deel van het boekje ook van toepassing op de Nederlandse en Belgische 'ongastvrijheid'.

A. Laabi, *Geschiedenis van de zeven martelaren van de hoop & grafredes gemerkt met het bloedrode brandijzer*, Hiwar, Rotterdam, 1985, 77 blz.

Dit boek bevat het lange, verhalend gedicht over de nacht voor de executie van zeven ter dood veroordeelde Marokkaanse activisten, en vijf 'grafredes': gedichten ter nagedachtenis van vijf anderen die het Marokkaans regime ombracht, door marte-

ling of door pure moord.

Abdellatif Laabi, zelf de gevangene van het Marokkaans regime van 1972 tot 1980, schreef deze en andere gedichten en poëtische teksten in de gevangenis. Hij kreeg in 1979 de Poetry International Prijs toegekend door de Rotterdamse Kunststichting voor zijn gezamenlijk poëtisch werk. Laabi schrijft in het Frans. Met dit boek verschijnt voor het eerst een deel van zijn werk in Nederlandse vertaling.

Tahar Ben Jelloun Gastvrijheid

Ambo/Novib

N. Hikmet, *Allem Kallem*, De Geus, Breda, 1986, 32 blz.

In dit traditioneel sprookje van Nazim Hikmet wil een arme jongeling de mooie, lieflijke dochter van de heerszuchtige sultan veroveren. Vanzelfsprekend zijn alle list en sluwheid noodzakelijk om dit doel te bereiken. Zal hij het spel 'Allem Kallem' beheersen en zo de dochter en de armoede overwinnen?

F. Lamand, *L'islam en France Les musulmans dans la communauté nationale*, ed. A. Michel, Paris, 1986, 159 blz.

Francis Lamand, jurist, filosoof en diplomaat, is gekend om zijn inspanningen ten gunste van een toenadering tussen het westen en de moslim-wereld. Hij is o.m. docent aan de rechtsfaculteit van Koeweit en bezieler van de vereniging *Islam et Occident*.

In *L'islam en France* geeft hij niet enkel de feitelijke toestand van de islamieten in Frankrijk weer, maar gaat hij ook in op de problemen die dit samenleven oproept, en probeert hij concrete oplossingen voor te dragen om de ongelijkheden tussen de twee gemeenschappen te verkleinen.

L. Barbulesco en P. Cardinal, *L'islam en questions. Vingt-quatre écrivains arabes répondent*, Grasset, Paris, 1986, 280 blz.

Van 24 filosofen, romanschrijvers en dichters wordt in dit boek een portret gegeven en hen wordt gevraagd hoe ze de islam zien. De meesten van hen zijn moslim van origine, maar er zijn ook kristenen bij. Bovendien komen ze uit een tiental landen uit de Arabische wereld.

J. Vernet, *Ce que la culture doit aux Arabes d'Espagne*, Sindbad, Paris, 1986, 461 blz.

Historisch overzicht van wat de westerse cultuur geërfd heeft van de Arabische: filosofie, wiskunde, astronomie, geneeskunde, optika. Arabisch wordt hier in de

brede betekenis van het woord beschouwd, namelijk wat betreft diegenen die Arabisch spraken, d.w.z. Perzen, Turken, Joden, Arabieren, Spanjaarden.

P. Oriol, *Les immigrés: métèques ou citoyens?*, Syros, Paris, 1985, 185 blz.

Handboek over de bevolking, geïmmigreerd in Frankrijk, met cijfergegevens en de duiding ervan. Er wordt ook ingegaan op de recente politiek ten aanzien van buitenlanders en op de grote thema's die dit beleid beheersen: welke toekomst is er voor de jongeren van de tweede generatie? hoe kan een andere cultuur, de islam

opgevangen en geïntegreerd worden in de Franse samenleving?

Een boek dat er zijn mag, zeker nu elke vreemdeling in Frankrijk als een verdacht individu bekeken wordt.

R. Rosen (eindred.), *'Sie müssen bestimmen, wo sie langgehen wollen!'* Zur sozialpädagogischen Arbeit mit ausländischen Frauen und Mädchen, Frankfurt am Main, 1984, 260 blz.

Een aantal bijdragen over buitenlandse vrouwen: de situatie in hun thuisland, de opvang in West-Duitsland en ervaringen met projecten voor buitenlandse vrouwen.

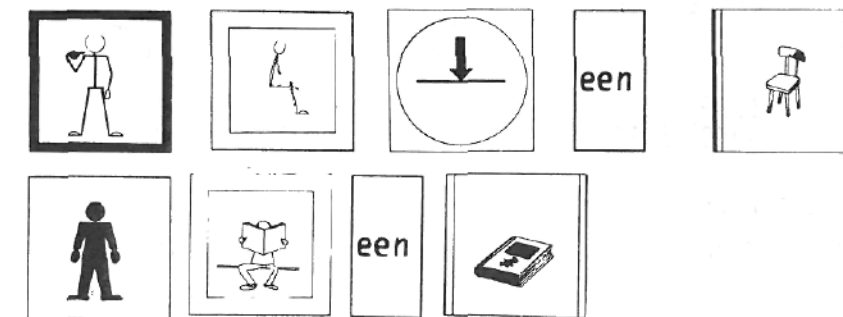
D. Devalez en R. De Moyer, *Ik zit op een stoel*, Die Keure, Brugge, 1986.

Deze methode om anderstaligen Nederlands te leren lezen en spreken vertrekt van een origineel idee: er wordt gebruik gemaakt van pictogrammen, kleine tekeningen, die de betekenis van elk woord duidelijk maken. Wie geen kennis heeft van de aan te leren taal, doet er immers erg lang over om dit via communicatie te verwerven.

Langs deze universele lees- en denktal van het beeld worden zinnen opgebouwd. Met deze graduele methode wil D. Devalez ook het specifieke van het Nederlands meegeven, het taaleigen, de betekenis die woorden krijgen in een zinsstructuur.

Deze nieuwe methode die ook persoonlijke en bezittelijke voornaamwoorden, voorzetsels, enz. 'uitbeeldt', moet zijn nut nog bewijzen. De auteur heeft zich tot doel gesteld het anderstalig kind na één jaar korrekte zinnen te laten vormen. Na twee jaar kan het kind nederlandstalig zijn.

Voorlopig verscheen enkel een werkboekje.

Naar aanleiding van het Kolloquium over de "Toestand van de buitenlandse minderheden in Vlaanderen-België", werd door de inbreng van wetenschappelijke vorsers een eerste en vrij volledige inventaris opgemaakt van de wetenschappelijke kennis over de buitenlandse minderheden.

Tijdens dit Kolloquium werd een "Studiecommissie Integratiebeleid" opgericht, belast met de evaluatie van het immigratiebeleid en met de uitwerking van beleidsalternatieven.

Na twee jaar intensief studie-, enquête- en overlegwerk heeft de Studiecommissie een "Witboek Integratiebeleid Buitenlandse Minderheden" uitgewerkt. Dit Witboek bestaat uit 2 delen.

Eerste deel : overzicht van de toestand van buitenlandse minderheden op het gebied van demografie en economie, sociale en politieke rechten, huisvesting, onderwijs, gezond-

heid en gezondheidszorg. Het tweede deel bevat de rapporten van zes werkgroepen die elk een deelaspect van de integratieproblematiek behandeld hebben. Per deelgebied werden voorstellen - op basis van hearings bij de migrantenbevolking - i.v.m. het beleid terzake opgenomen; deze werden vertaald in wetsvoorstellen of ontwerpen van uitvoeringsbesluit; ze werden bekeken op de financiële consequenties en ten slotte gesitueerd binnen mogelijke sensibiliseringsvoorstellen.

Het Kolloquium inzake het "Integratiebeleid buitenlandse minderheden in Vlaanderen-België", beoogt de verdere uitwerking (via thematische werkgroepen) en beleidsuitstraling (debat met parlementsleden) van diezelfde voorstellen.

Studiecommissie Integratiebeleid
P/a V.O.C.O.M. - Poststraat 156
1030 Brussel 02/217 11 14

PROGRAMMA

VOORMIDDAG

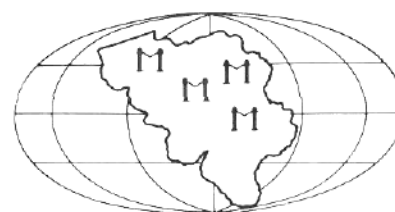
- 9.00 Onthaal
- 9.30 Welkomstwoord door Prof. Albert Martens
- 9.45 Inleiding
- 10.00 Voorstelling van het Witboek door Veerle Hobin en Prof. Frank Moulaert
- 10.45 Juridische gelijkheid en staatsburgerschap door Herwig Verschueren
- 11.15 Koffiepauze
- 11.40 Plenaire discussie

NAMIDDAG

14.00 Discussie in werkgroepen :

<u>Huisvesting</u>	: Inleider	: B. Hubeau
	Moderator	: L. Goossens
	Deskundigen	: M. Trullemans, G. Janssen, C. Deman
<u>Onderwijs</u>	: Inleider	: H. Van Echelpoel
	Moderator	: P. Janssen
	Deskundigen	: M.Cl. Rosiers, R. Daenen, R. Delqueue
<u>Gezondheidszorg</u>	: Inleider	: T. Gailly
	Moderator	: H. De Ridder
	Deskundigen	: R. Dumlugöl, L. Schillemans, M. Van Mol
<u>Gemeentebelid</u>	: Inleider	: J. Motmans
	Moderator	: H. Verschueren
	Deskundigen	: M. Maes, E. Vermeir, B. Koolen
<u>Kultuur en Identiteit</u>	: Inleider	: L. Van Loock
	Moderator	: M.F. Cammaert
	Deskundigen	: J. Leman, A. Sarie, F. Marocchi

- 15.30 Koffiepauze
- 16.00 Panelgesprek met parlementsleden, moderatoren D. Dumlugöl en J. Vranken
- 17.30 Slotwoord door Prof. Josse Van Steenberge

KOLLOQUIUM

ONDER DE AUSPICIEN VAN DE PROVINCIES
ANTWERPEN, BRABANT, LIMBURG,
OOST- EN WEST-VLAANDEREN

INTEGRATIEBELEID BUITENLANDSE MINDERHEDEN IN VLAANDEREN - BELGIE

VRIJDAG 28 NOVEMBER 1986

AUDITORIUM-ASLK, KREUPELENSTR. 1000 BRUSSEL

PROGRAMMA

9.00 Onthaal	14.00 Werkgroepen:
9.30 Welkomstwoord door Prof. A. Martens	Onderwijs, Huisvesting,
9.45 Inleiding	Gezondheidszorg, Cultuur en Religie,
10.00 Voorstelling Witboek	Gemeentelijk Beleid
10.45 Juridische gelijkheid en staatsburgerschap	
11.15 Koffiepauze	16.00 Slotwoord
11.40 Plenaire discussie	17.30 Panelgesprek met politici

KONTAKTADRESSEN

S.O.I., Van Evenstraat 20, 3000 Leuven, 016/28.31.68. V.O.C.O.M., Poststraat 156, 1030 Brussel, 02/217.11.14.

Met medewerking van de ASLK en het NFWO.